

**ALI RODRÍGUEZ ARAQUE
ALBERTO MÜLLER ROJAS**

A venezuelai szocializmus és a Venezuelai Egyesült Szocialista Párt

GONDOLATOK A PÁRBESZÉDHEZ ÉS A VITÁHOZ

BUDAPEST

**Készült a Venezuelai Bolívári Köztársaság Nagykövetsége
támogatásával**

**Készült az
*El Socialismo y el partido que lo impulsará,
Ideas para el diálogo y el combate*, PSUV, 2008, Caracas című
kiadvány alapján**

Fordította

Rozsnyai Katalin

© **Ali Rodríguez Araque, Alberto Müller Rojas**
© **Rozsnyai Katalin**

Jelentős társadalmi mozgalmak bontakoznak ki, és ezek hasonló, nemzeteken átnyúló, a munkás- a női, ifjúsági és diák-, indián, afroamerikai, béke- és környezetvédő szervezetek által képviselt törekvésekhez csatlakoznak, melyek az emberek közötti egyenlőséget az emberiség különböző összetevői, az emberiség és természeti környezete közötti egyensúly irányába mutató, fenntartható fejlődés eszméjén belül keresik. Ezek olyan társadalmi áramlatok, melyek Venezuelában aktívan csatlakoztak a forradalmi folyamathoz, erkölcsileg és fizikailag erősítették meg azt. Az emberek közötti egyenlőségre és a természeti környezet tiszteletben tartására irányuló törekvésük szembehelyezi őket az emberi különbözőségeket hangsúlyozó és a földi életet súlyosan fenyegető neoliberalizmus konzervatív politikájával.

Ez a tény eleinte kielégíti az emberek közötti egyenlőség – amely a szocialista gondolkodás minden időszakának sajátja, az ország ideológiájában pedig kiemelten kezelt eszme – és a természeti környezet mint az emberek földi létét lehetővé tevő biológiai tér iránti tisztelet eszméjét. Ebben az összefüggésben ezeknek a mozgalmaknak a nagy része bizonyosan szocialista nézeteket vall. De ha nem, akkor is a szocializmushoz szervesen hozzátartozó humanista gondolkodásmódot erősítik, különösen amikor a lényegét alkotó egyenlőségért küzdenek, így a szocialisták számára feltétlen parancs, hogy támogassák ezeket a mozgalmakat mint a civilizáció legmagasabb rendű eszményeinek kifejeződését.

Ali Rodríguez Araque
Alberto Müller Rojas

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

A modern Venezuela társadalmi- történelmi képe

Lenyűgöző változások időszakában élünk. Az új technikai forradalom az emberiség azelőtt soha nem képzelt méretű termelési kapacitását teszi lehetővé. A legkülönbélebb jellegű termékek jelennek meg a világ legtávolabbi régióiból. Azt hihetnénk, olyan helyzetet értünk el, amelyben a termelés bőségesen meghaladja az emberi szükségleteket. Manapság pillanatok alatt előállítható az, ami az akár csak néhány évtizeddel ezelőtti termelési folyamatokban még órákat igényelt. Az emberi termelékenység exponenciálisan növekedett meg. A távközlés forradalma lehetővé tette, hogy az egyre inkább globalizálódó világban egy időben párhuzamosan dollármilliárdos értékű műveletek ezreit hajtsák végre a Föld legeldugottabb régiói között. Azt hihetnénk, az emberiség közel jár ahhoz a pillanathoz, amikor a szükségletek birodalmából a szabadság birodalmába lép át.

A csodálatos előrehaladás ellenére azonban az emberiség történetében soha azelőtt nem volt olyan mélységes a szakadék a kevesek gazdagodása és az emberek millióinak szegénysége között; soha nem összpontosult olyan kevesek kezében a gazdagság, és soha nem nyomorított annyi embert a szegénység. Ezek a változások új valóságot alakítottak ki bolygónkon. Nem egészen két évtizeddel ezelőtt a világ konfliktusa két katonai szuperhatalom közötti színjáték volt, a Kelet és a Nyugat geopolitikai területeiről folyt a vita, mára viszont a konfliktus jellege változott meg, ma társadalmi és etikai vita áll fenn a telhetetlen és bőségben élő Észak és a pusztta megélhetésért egyre elkeseredettebben küzdő Dél között. Ezért indul el minden nap a hatalmas emberáradat az elszegényedett Délről a tehetős Észak felé, hogy jobb életfeltételeket keressen magának, ám végül a legfejlettebb nemzetek ölni is csak szegény, kirekesztett, kizsákmányolt és elnyomott közösség marad, anélkül, hogy bármit is tudna tenni e jelenség, a kirekesztő törvények, a falak és a kerítések ellen. Így, miután globálissá vált a kapitalizmus hideg, kegyetlen törvényei által létrejött rendszer, elsősorban következményei, a szegénység, a kirekesztés és az elnyomás is globális méreteket öltenek. Ahogy globalizálódik a fejlett országokban a tőke koncentrációja és központosító ereje, globalizálódik ellenkező oldala is, a szegények tömege, amely elkeseredetten keresi, hol tudja előteremteni a maga számára a legegyszerűbb életszükségleteket. Innen ered, hogy a tőke és a munka azelőtt nemzeti vagy regionális határok között zajló évszázados konfliktusa mára világméreteket öltött, ez pedig a munkások igazi „nemzetközi tartalékseregét” képezi, és amely szükség szerint válik aktívvá, munkanélkülivé meg elkeseredetté, miközben a tudomány és a technika révén a termelés fokozódik.

Ez a nemzetközi hadsereg már nemcsak a gyári munkásság soraiból formálódik, hanem férfiak és nők széles rétegeiből, akik arra törekszenek, hogy munkaerejüket – legyenek akár szakképzettek, akár nem – valaki megvegye. A hazájukban drága pénzen képzett szakemberektől kezdve egészen azokig, akiknek nem volt lehetőségük a tanulásra, és a legdurvább munkákat is elvégzik, melyekre az ipari országok munkássága nem hajlandó. Amikor a kapitalizmus még nemzeti jelenség volt, tömeges belső vándorlás indult meg a falvakból a városok irányába, és soha fel nem oldott ellentmondást hozott létre. Amikor a kapitalizmus világméretűvé vált, és belépett legutolsó változatába, az imperializmusba, a vándorlás egyre inkább teljes régiókat fog át, egyre erőteljesebben terjeszti ki a világra következményeit, melyek már a minden nappal egyre járhatatlanabb világrendszer meghaladását követelik, hiszen a társadalmi problémához, az ipari és városi túlfejlődéshez már az egész földi életet fenyegető környezeti probléma is társult.

A rendszer által ösztönzött és egyre kielégíthetlenebb féktelen fogyasztás a birodalmi központokban az anyagi eszközök és az energia bűnös pazarlásához vezető életmódot gerjeszt.

Az egyre gyakrabban ismétlődő katonai beavatkozások úgyszintén a birodalmi központok szükségletei. A hagyományos uralom mellett arra szolgálnak, hogy féken tartsák a támadást elszenvedő és saját önrendelkezésüket védő népeket és megakadályozzák növekvő ellenállásukat. A régi, kétpólusú világrend megszűnése nagy mértékű politikai, társadalmi, ökológiai és katonai bizonytalanságot eredményezett.

A keletkező zűrzavarban új erők és új hatalmi központok bukkannak fel, melyek a világ új erőegyensúlyát alakítják, és azt a reményt jelenítik meg, hogy új és stabilabb erőegyensúly jön létre az imperialista tevékenység terjeszkedésének, uralmának és támadásának ma kiszolgáltatott emberiség javára.

Ennek jelei kezdenek megmutatkozni a mi latin-amerikai és karibi régiókban, ahol a függetlenség évszázados álmai az egység megteremtésében keresik megvalósulásuk lehetőségét, úgy, ahogyan nagy gondolkodóink fejében valamikor ez megfogant. Venezuela a latin-amerikai népek tudati fejlődésének folyamatában főszerepet játszik. Ez az öntudat új vezetési módszert és formákat honosít meg ennek az egységnek a megvalósítására. Ez bontakoztatja ki rendkívüli lehetőségeinket, hogy megszüntessük fogyatékoságainkat, együttműködéssel és szolidaritással segítsük egymást minden esetben feltétlenül tiszteletben tartva az önrendelkezés jogát, mely nem fogad el kikötéseket, nyomásgyakorlást, még kevésbé erőszakot.

De ez a folyamat egyáltalán nem idillikus. Soha nem is volt az, és nem is lesz az. Beleütközött, beleütközik és bele fog ütközni a régióban mindig is létező oligarchikus erők szövetségének és az imperialista erőknek az ellenállásába. Ezek mindig is rá akarják erőltetni saját, „szabadkereskedelmi integrációnak” nevezett modelljeiket és eszköztárukat, neoliberais köntösben kívánják bemutatni a meggyengült versenyképesség régi működésmódjait, minek következtében emberi lények és egész régiók válnak puszta piaccá. Két, egymással szembenálló és kibékíthetetlen erő konfliktusa ez, és mindegyiküknek megvan a maga névjegye: az egyik az Amerika Bolíviai Alternatívája (ALBA) terv, a másik az Amerikai Szabadkereskedelmi Övezet (ALCA) és a Szabadkereskedelmi Egyezmény (Tratado de Libre Comercio/TLC) néven ismert.

Ez áll a háttérben a nemzeti forгатókönyveknek a világ bármely pontján, ahol igyekeznek a valóságot megérteni, és főképpen megváltoztatni.

Ilyen körülmények között született a 21. századi szocializmus terve – adott helyen: Venezuelában, és adott időben: a 21. században –, és kivetül a határokon túlra, hiszen a felszabadulás álmai megegyeznek az egész emberiség álmaival, hiszen az emberek előbb-utóbb mindig hajlamosak lesznek a szocialista, demokratikus és forradalmi gondolat befogadására.

Venezuela – történelmi eredmény

Országunk földrajzi méreteit tekintve kis ország, történelmileg mégis nagy. Száz évig tartott a spanyol birodalom hódításával és gyarmatosító törekvésével szembeni indián ellenállás, őslakos népünk csaknem teljes kiirtásához vezetve. Sok lázadás tört ki a spanyol uralom ellen, amíg a nemzetünk energiáit felemésztő húsz hosszú és véres év után – miként kiváló vezetőnk, Simón Bolívar mondaná e hőstetről – elnyertük

függetlenségünket. A gazdagságért és a politikai hatalomért egymással szembenálló nagy földbirtokos haduraink kirobbantotta új belső harcok, melyekben függetlenségi hőseink közül is néhányan részt vettek, még szörnyűbb szenvedésekbe sodorták népünket. A Szövetségi Háború ugyan győztes felkeléssé lett, de végül a szomorúan híressé vált Cochei Egyezményben árulás miatt céljai meghiúsultak. Ilyen volt 19. századunk: az egész földrész függetlenségének megszerzése fölötti dicsőséggel teli, a nagy kontinentális nemzet eszméjétől vezérelt hősi népekkel és nagy vezetőikkel, de milliók csalódásával is a személyes becsvágy, az árulás és mindezek elkerülhetetlen következményeként.

Így értek el bennünket a 21. század első évtizedei, elszegényedtünk, és a létező legkegyetlenebb és legmegnyomorítóbb diktatúra igájának voltunk alávetve. Míg végül büntetéssel sújtott földünkől égi csodaként tört fel az olaj, amely gazdaságunkban, társadalmi szerkezetünkben, kultúránkban és értékrendünkben gyors és nagy átalakulások időszakát indította el.

Ez lett a belső fogyasztás motorja, kinyitotta a világ előtt az energiafogyasztás kapuit, a világgazdaság hegemoniái tényezőjeként világszerte meglévő óriási tőkék, a meglévő nagy kőolaj-konzorciumok a földjeink alatt felfedezett hatalmas kőolajtartalékokra vágyva kihasználták országunk gazdasági és technikai elmaradottságát, amelyhez az imperialista hatalmakkal szembeni alázatos rendszer társult, rövid idő alatt nagy mennyiségű tőkét fektettek be az országba, és átvették a termelés irányítását. Szerencsére Bolívar már 1828-ban megalkotta híres rendeletét, a *Dekrétum a quitói bányászatról* címűt. Ezzel a köztársaság tulajdonába adta a bányákat, ami egyetemes elv volt a francia forradalom óta. A mi törvényeinkben is érvényben maradt ez, és minden viszontagság ellenére ma is az állam gyakorolja a tulajdonosi jogokat.

Az expanzív kőolajtermelés bevételeinek növekvő áradata Venezuelát évekre a világ fő kőolajexportőrévé tette, szokatlanul nagy, a közigazgatás szükségleteinek fedezését meghaladó anyagi forrásokat adott az állam kezébe, a felesleg elosztása pedig az országot uraló szektorok közötti küzdelem fő célkitűzése lett.

Így történt, hogy egyrészt megszületett az „ültessünk kőolajat” jelszó, ami a járadékos jövedelmek magántőkésítését jelentette, és ezek a jövedelmek mint a Venezuela „modernizálására” szolgáló hatékony források továbbra is növekedtek. Akik támogatták ezt a jelszót, merő pazarlásnak tekintették a nép szociális körülményeinek javítását. Másrészt felbukkantak olyan elképzelések, melyek tervezték ugyan a bevételeknek a népi szétosztását, de előnyben részesítették magán- és közcélú felhalmozását. Végül egy időre – a negyvenes évek elejétől a hetvenes évek elejéig – a második modell uralkodott.

Juan Vicente Gómez diktatúrája koncessziós politikát folytatott, amely a földbirtokosok kis csoportja számára mesés hasznok elérését tette lehetővé azért, hogy bizonyos nem rendszeres módon részesedtek a regálékból. De a növekvő kőolaj-bevételek új problémát vetettek fel a bevételelosztással kapcsolatban. Az egyik első lépés az volt, hogy 1934-ben újraértékelték a bolivárt, amitől a gazdagok olcsón jutottak az egyébként is leértékelődött dollárhoz, és így nagy hatalomra tettek szert az import-szektorban. Megsemmisítő csapást mértek a mezőgazdasági exportra, amely egy egyszerű pénzügyi művelet miatt amúgy is pénzszűkében volt. Ezenkívül nem volt szükség az állam költségeinek fedezésére szolgáló belső bevételek behajtására, és az új helyzetben meggazdagodók jövedelmeinek megadóztatására szolgáló pénzügyi rendszer kidolgozására sem. Innen ered a járadékos kapitalizmus másik sajátossága: a hagyományos kapitalista rendszerekben meglévő adózási kultúra hiánya. Ez jelentős függetlenséget engedélyezett a venezuelai államnak a társadalom többi részével szemben. Ahelyett, hogy megadóztatta volna a jövedelmeket, inkább szétosztotta a feleslegek

egy részét.

Ily módon kialakult egy élősödő és egyáltalán nem hatékony vállalkozói osztály, megerősödtek a hagyományos kasztok, a városi és vidéki földtulajdonosok meg a kereskedelemben tevékenykedők, a társadalom középső szintjén elterjedtek a szakmai testületek, köztük a katonai is, és mindegyikük a bevételek elosztási rendszerének hasznélvezője volt.

A pénzügyi bőségből valami azért jutott a születő munkásosztálynak és a lakosság fennmaradó részének is: a Kongresszus alkalmi törvényeiben és a Végrehajtó hatalom rendeleteiben megállapított növekvő fizetések a deklasszált szakszervezeti kasztok kialakulásához vezettek, melyek hosszú távon majd nyíltan szembehelyezkednek a munkásokkal.

Vidéken eközben a földművelés és az állattenyésztés folyamatosan hanyatlott. A parasztság elszegényedése nyomán felgyorsult a városokba való elvándorlás. Ez nem kapitalista jellegű agrárforradalom következménye volt, amikor a növekvő mezőgazdasági termelékenység munkaerőt „szabadít fel”, amely alkalmazható az iparban. A venezuelai belső piac kialakulása torz, fogyatékos formában ment végbe, mivel nem számolt a vidéken felmerülő kapitalista kereslettel, amely a világ más részeiben ezt a folyamatot jellemezte.

A politikai és ideológiai szférában nem létezett „magán- és magáértvaló” vállalkozói osztály, sem kiegészítője – egy osztálytudatában kellően fejlett munkásmozgalom –, ezért az ideológiai és politikai vezetés a felvilágosult középosztály szektorainak kezébe került. Ezek a rétegek vállalkoztak a politikai pártok, a szakszervezetek és végül az állami vezetés kialakítására mindaddig, amíg meg nem jelent egy elegendő hatalommal rendelkező vállalkozói réteg, hogy döntéseit rákényszerítse arra a politikai osztályra, amelynek már a népet mozgósító és szervező programja nem volt, és eszméi sem voltak. Azokban az időkben találtak kifejlődésükhöz alkalmas termékeny talajra a neoliberais eszmék, következményeiket pedig jól ismerjük.

A folyamatokkal egy időben ellentmondásos kapcsolat alakult ki a nemzeti állam, a birodalmi központok nagy fogyasztói és államaik, valamint a kőolaj-konzorciumok között. Ez utóbbiak számára a cél a regálék eltörlése és az adók csökkentése volt. A nemzetnek pedig – amely egyre inkább tudatában volt, micsoda természeti erőforrások tulajdonosa – fő követelése az lett, hogy igazságosan részesüljön a kőolajból származó bevételekből, emiatt a nagy fogyasztók számára az lett a legfontosabb, hogy a lehető legalacsonyabb árakat garantálják. Már Medina Angarita kormánya idején bővítették és egységesítették a regálék rendszerét, bevezették a *Jövedelemadó törvényt*, amely évtizedeken keresztül az állam részesedésének növelését szolgálta, és határt szabott a koncesszióba adható területeknek. A kőolajipar területén elrendelt intézkedéseket az ország politikai életében kezdődő demokratizációs és a lakosság életkörülményeinek javítását szolgáló folyamat is kísérte, amely az agrárreformot és a szelektív bevándorlási politika alkalmazását is magába foglalta. Angarita rövid ideig volt kormányon, államcsíny buktatta meg.

Az ezt követő időszakot váratlan események sora jellemzi: újabb államcsínyek, a diktatúra bevezetése és az ötévenkénti egyszerű választásoknál többre törekvő haladó erők kegyetlen elnyomása mellett a visszatérés a formális demokráciához. A népi nyomás és a Közel-Keleten végbement nacionalista folyamatok csakúgy, mint a helyzet, amellyel a nemzetközi kőolaj-konzorciumok szembekerültek, a kormány és a vállalatok közötti megállapodás révén államosításhoz vezettek, ami 1976-tól az állam kezébe helyezte a kőolajjal kapcsolatos intézkedéseket. Ez erőteljes lökést adott a kontinens legerősebb államkapitalizmusának kialakulásához.

A vas- és a gázipart már ezt megelőzően államosították. Ugyanakkor a hozzá-

férhető nagy pénzügyi felesleg sok más gazdasági tevékenység megvalósítására és ellenőrzésére adott lehetőséget. A stratégiai gazdasági tevékenységek ellenőrzése az állam kezében maradt, ami mind a nemzeti, mind a külföldi magánszektorral való erős tárgyalási pozíciót biztosított. Ezért a magántőke visszatérésének előkészítése óvatosan kidolgozott stratégia mentén haladt; intézkedések történtek a kőolajárak csökkentése érdekében: pillanatokra árháborúval fenyegető megosztottságot idéztek elő a Kőolajexportáló Országok Szervezete (OPEC) keretein belül; alacsony, majd később hirtelen megemelt költségű pénzkölcsönöket; a lakosság körében ideológiai és politikai kampányt folytattak arról, hogy az állami vállalatok kevésbé hatékonyak és korruptak, továbbá arról, hogy a magáncégek minden tekintetben előnyösebbek; azt mondták, a nemzeti vállalatok vezető szektorai az ideológia foglyai, ezért arra törekedtek, hogy egyszerű szerződéskötő ügynökségekké fokozzák le őket; változtatásokat vezettek be a törvénykezési rendszerben, hogy a nemzetközi bíróságok bevonásával drasztikusan korlátozzák az igazságszolgáltatás szuverén gyakorlását, és erőteljes lökést adjanak a privatizációs folyamatoknak a válságból kivezető egyetlen megoldásként, holott a válságot az ebből a stratégiából származó intézkedések maguk okozták.

Ez alatt az időszak alatt az állam eladósodása, ahogy több más országban is, elviselhetetlen méreteket öltött. Ez az eladósodás megmagyarázhatatlan abban az időben, amikor Venezuela valóban elképesztő pénzügyi dicsőséget ért meg. A magyarázatot csak akkor lehetjük meg, ha megfigyeljük a bevétel elosztásában bevezetett drasztikus változást. A munkabérek hirtelen 30 százalékukra csökkennek, és teljesen megváltoztatták a 40-es évektől fennálló viszonyokat. Ez a változás megmagyarázza a venezuelaiak millióit, köztük a középosztály fontos rétegeit is csapdába ejtő felgyorsult elszegényedést. Az állam eladósodása nem egyéb, mint a bevétel előzetes elosztása, béklyóba köti az egyre csökkenő bevétel új elosztását. Stratégiai fordulatról volt tehát szó, amely gyökeresen megváltoztatta a különböző kormányok saját fennmaradásuk érdekében folytatott populáris politikáját.

Rövid idővel az államosítások után, az 1980-as években privatizációs folyamatok kezdődtek, ezeket éppen az ellenkezője jellemzi annak, mint amit a nemzetnek a kőolajkincsben való igazságos részesedéséért folytatott hosszú harca jelentett. Ez volt az úgynevezett „Nyitás a kőolajhoz”, amely – sokszor az alkotmány és a törvények arcátlan meggyalázásával – még a 40-es évek kezdetétől jellemző félgymarmati helyzet körülményeihez képest is rosszabb állapotokat eredményezett.

Így masírozott országunkban visszatarthatatlan erőként a neoliberális hullám. 1989-ben azonban az egész világot meglepő megrázkódtatás érte Caracast és más városokat. Olyan mértékű volt a társadalmi feszültség és a hagyományos vezető rétegek annyira elzüllöttek, hogy az elkeseredett emberek között spontán lázadás tört ki, melyet csak a függetlenségi harcok idejéből ismert vérontással tudtak megfékezni, és amelyben férfiak, nők, gyerekek és idősek ezrei váltak a gyilkos düh áldozataivá. Nem sokkal ezután, 1992-ben elkezdődtek a fegyveres erőinkben mindig is jelen lévő hazafias ifjúság vezette katonai felkelések.

Minél hangsúlyosabbá vált a neoliberális politika és fokozódott a lakosság elszegényedése, annál jobban kiéleződtek a társadalmi feszültségek, és annál mélyebbé vált a válság, az évszázad nagy részében felépített állványzat egészét összedőléssel fenyegette.

Ez a történelmi időszak teljesen átalakított országot hagyott hátra. Járadékos jellegénél fogva atipikus kapitalista gazdaságot. Ez a gazdaság döntően a nemzetközi járadék tőkésítésére alapozta a felhalmozást, ami abból adódott, hogy az állam monopolizálta a kőolaj-jövedelmet. Erőteljes államkapitalizmus volt ez, olyan társadalmi szerkezettel, amelyet egy élősdű és gazdaságilag terméketlen, elsősorban az olajjáradékok

elosztásából élő polgárság határozott meg. A középosztály különböző rétegekből tevődött össze: legfelső rétege felvette az élőködő burzsoázia szokásait. A munkásosztályt korrump, bürokratikus kasztok manipulálták, arra törekedve, hogy megszabaduljanak a 60-as években tűzzel és vérrel kikényszerített uralomtól. A politikai pártok több mint ötven éven át gyakorolták az uralmat, semmi mással nem foglalkoztak a kincstár kifosztásán kívül, régi programjaik elvesztették tartalmukat. A lakosság a nagy városokban összpontosult, hatalmas néptelen területek keletkeztek, az ország nagyobb településeit szegénység és nagymértékű pusztulás jellemezte. Mindez az alacsony fejlettségű nemzeti termelőerőkkel és a kőolajjáradékból fenntartott nagy létszámú bürokráciával rendelkező járadékos kapitalizmusnak a sajátja, amely a 90-es évek vége felé az országra kényszerített neoliberais politika következtében veszélyesen hanyatlott. A neoliberais politika viszont, úgy tűnik, a legjobb feltételek között volt ahhoz, hogy érvényesülése ne ütközzön újabb kényelmetlenségekbe. De a rendszer hosszú ideje kialakulóban lévő válsága 1998-ban békés és demokratikus kivezető útra lel majd.

A 20. századi venezuelai társadalom jellege

Minden valóság a történelem eredménye. Venezuelában a bőséges olajtartalékok megléte következtében véghez vitt változások, pontosabban a kiaknázásából származó járadék lett a 20. századi venezuelai társadalom fő mozgatórugójává, a 20. századi Venezuelában a kapitalista felhalmozás folyamatában érmék a járadéknak a tőkésítése játszotta a főszerepet, nem pedig a nemzeti termelőerők fejlődése által meghatározott belső tényezők. Ez a történelmi tény jelentősen rányomta bélyegét társadalmunkra, a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális szerkezetre. Teljes joggal beszélhetünk tehát járadékos kapitalizmusról, ami nagyon különös a világ kapitalista felhalmozási folyamatain belül. Ennek a felhalmozási mechanizmusnak a következtében kialakult egy élőködő burzsoázia, és ezzel egyidejűleg meggazdagodtak a „sui generis” korporatív szerkezetben egyesült tulajdonosi és kereskedő kasztok. E kasztok felhalmozó tevékenységét elsősorban az állami járadék elosztása tette lehetővé. Ezt a járadékot a korábban már tárgyalt mechanizmusokkal privatizálták: felülértékelték a pénzt, az alacsony vagy semmilyen kényszert nem jelentő adózásnak köszönhetően a szinte teljes nyereséget tőkésítették, a hitelkamatok alacsonyak voltak, a termelést különböző szubvenciókkal támogatták, manipulálták a piacot, különböző korrupciós mechanizmusokat alkalmaztak, politikai klientúrákat építettek ki stb. Ezzel egyidejűleg a legkülönfélébb előnyöket biztosították a külföldi tőke részére, amelyet az bőségesen ki tudott aknázni. Miután elérték bizonyos fejlettségi szintet, a burzsoázia kedvezményezett szektorai közvetlenül vagy a pénzügyi szektor ügynökein keresztül és jelentős formában részt vettek az állam gazdasági és politikai vezetésében, nemcsak a gazdasági, hanem a politikai ellenőrzést is magukhoz ragadták.

A hetvenes években az országot megnyitották a külföldi mezőgazdasági és állattenyésztési termékek előtt, ami súlyos csapást mért az agrárszektorra, és a szektor transznacionális nagyvállalatain keresztül fájdalmasan megnövelték az ország élelmszer-függőségét. Fokozatosan megteremtették országunkban a szükséges feltételeket a neoliberais támadáshoz, amely közvetlen célul tűzte ki a legfontosabb állami vállalatok privatizációját, főleg az acél- és az alumíniumiparban.

Ahogy az várható volt, a legfőbb célpontot a kőolajszektor jelentette. Ehhez az úgynevezett privatizáción és a nemzetközivé tételen keresztüli álcázó stratégiával láttak

hozzá. Az érvényben lévő törvényhozás reformjaival kezdték. Minthogy a Szénhidrogénekről és az államosításról szóló törvények arra irányultak, hogy biztosítsák az állam ellenőrzését a természeti erőforrások felett, kikényszerítették a „kőolajnyitást”: különböző szerződéses formulák segítségével átruházták a szénhidrogénekkal kapcsolatos tevékenységeket és magát az ügyintézkést a PDVSA-hoz kapcsolódó vállalatokra, amivel az állam szerepét a nullára csökkentették.

Már magából a nemzeti vállalat vezetéséből, a növekvő külső adósság megfizetésének ürügyével, támogatták a részvények egy részének eladását. A nemzetközivé tétellel a kőolaj-finomításba és más külföldi üzletbe való nagy befektetések stratégiája körvonalazódott. Mindennek az ürügyet az szolgáltatta, hogy ezzel biztosítják a venezuelai kőolaj számára a piacot. Valójában a minimálisra csökkentették a PDVSA likviditását, hogy nap mint nap növekvő adósságba verjék, elszívják a vállalat nyereségét, és veszélyesen meggyengítsék. Ezenkívül a külföldi finomítóba irányuló kőolajexport is nagy bevételecsökkenést jelentett a vállalat számára. A vállalat egyre kevésbé volt képes betölteni egy valóban nemzeti nagyvállalat szerepét. A privatizáció érdekében minden a hazafias érzéseitől teljesen megfosztott politikai osztály által uralt köztársasági Kongresszus egyetértésével és a neoliberalizmus prédikátorainak dobogóját szolgáló tömegkommunikáció lelkes akkordjainak ütemére történt. De 1998-ban Hugo Chávez Frías elnökké választásával minden megváltozott, mert Chávez azért került hatalomra, hogy új korszakot nyisson az ország politikai történetében, hogy megteremtse a nemzet számára és kapcsolatainak minden területén, a nemzeti önrendelkezést.

A 20. század során társadalmunk hosszú pályafutásának eredménye egy olyan ország, melynek legszembevetőbb vonásai a következők:

- 1/ Járadékos jellegű kapitalizmus, amely elsősorban a kőolajbevételektől függ.
- 2/ Erőteljes államkapitalizmus, amely a nemzetgazdaság fő forrásainak és a politikai hatalomnak az ellenőrzésében nyilvánul meg.
- 3/ A magánszektor jórészt jelentős állami függőség jellemzi; termelékenysége alacsony, ideológiája pedig a gazdaság és a politika imperialista szemléletéhez illeszkedik.
- 4/ Széles középrétegek, amelyeket részint a kistulajdonosok és a kiskereskedők különböző rétegei, részint a magánvállalatoknál, az állami bürokráciában és az állami és közületi vállalatokban működő szakmai testületek integrálnak. Ez a szektor az alacsony beosztású köztisztviselőktől kapja utánpótlását, akik elvesztették régi politikai befolyásukat, és folyamatosan proletarizálódnak.
- 5/ A magán- és az állami vállalatok ipari munkásságába integrálódott növekvő munkásréteg; a termelő és szolgáltató ágazatok dolgozóinak nagy létszámú alkalmazotti rétege és a mezőgazdasági munkások csökkenő száma.
- 6/ Jelentős számú kis- és középvállalkozó, akiket súlyosan érintett a kis- és középvállalatok számottevő hányadát csődbe juttató neoliberális gazdaságpolitika.
- 7/ A politikai pártok, amelyek évtizedeken át jelentős népi támogatást élveztek, a kőolajipar államosítása óta zászlók és programok nélkül maradtak, feltartóztathatatlannak indultak, és kis csoportokra töredezték. Ezek a csoportok, restaurációs nosztalgiától hajtva olyan kalandokba bocsátkoztak, mint az államcsíny és a gazdasági szabotázs, napjainkban tehetetlenül üvöltöznek a tömegkommunikáción keresztül a külföldről indított kampányok erőtlenségüként.

A politikai rendszer válsága teljes egészében átjárta a régi társadalmi struktúrát. Hugo Chávezzel az élen új forradalmi vezérkar vette kézbe az ország irányítását. Venezuela az átmenet útjára lépett.

A történelmi jelentőségű átmeneti folyamat első szakaszának feladata az volt, hogy

egy, az alkotmányos folyamaton alapuló, a nép részvételével és főszerepével fenntartott demokrácia kialakításán és megerősítésén keresztül új irányt szabjon az ország politikájának. A politikai siker lehetővé tette, és egyúttal megerősítette egy új, a természeti erőforrások fölötti teljes nemzeti önrendelkezés bevezetését és a bevétel progresszív elosztási rendszerének kialakítását, új szociálpolitika alkalmazására irányuló gazdaságpolitika létrehozását, a lakosság elszegényedésének megállítását és életminőségének fenntartható növelését.

A venezuelai járadékos kapitalista rendszer függőben hagyott olyan feladatokat, melyeket más kapitalista társadalmak már történelmileg elvégeztek. Többek között a vidéknek az agrárforradalmak által véghez vitt kapitalista fejlődését, ami alapvető fontosságú volt a belső piac és az ipari forradalmak kialakulása szempontjából. A mi gazdaságunk sérülékenysége abból ered, hogy a gazdaság mono-exportőr jellegű, a külföldről származó járadékoktól függ, és nagymértékű a legelemibb létfenntartási eszközök importja.

Az 1999-es Alkotmányozó Nemzetgyűlés és a forradalmi demokrácia

Az 1998 decemberi választások reprezentálta népi győzelem Venezuela gazdasági, politikai és társadalmi életében lezajlott előre- és visszalépések történelmi időszakát zárta le. A magából már többet adni képtelen, teljesen kimerült rendszer időszakát mély változásainak bevezetőjéül szolgáló 1989 februári véres események, az 1992-es felkelések és több más, országszerte lejátszódott harc időszakát. Az Hugo Chávez elnök vezetésével elért győzelem megnyitotta a mindinkább elszegényedő, a régi politikai osztályból és intézményeiből egyre kiábrándultabb néprétegek körében meglévő hatalmas – és évtizedeken át elnyomott – energiák előtt a zsilipeket. Az Alkotmányozó gyűlést azzal a céllal hívták össze, hogy dolgozza ki és hagyja jóvá az új alkotmányt. Hatékony eszköz volt arra, hogy békés úton demokratikus csatornába terelje a nép hatalmas energiáját. Egy részvételi és a nép főszerepét biztosító demokrácia pusztá tervzése a legkülönbözőbb társadalmi erőket csoportosította, melyek azonnal új és különböző szervezeti formák kialakítását kezdeményezték, ezek jelentik ma a venezuelai népi mozgalom legfőbb jellemzőit; a mozgalom a politikai tudat növekvő fejlődésének eredménye.

A folyamat akkor mélyült el és vált hangsúlyosabbá, amikor a bolívari alkotmánnyal harmonizálni kívánták az újraigazított törvényhozást. Ez volt az első konkrét eredménye az alkotmányozási folyamatnak, amely valójában már az 1998-as választási kampány során megkezdődött. Mint az várható volt, a jóváhagyott törvények, különös tekintettel a Szénhidrogénekről szóló törvényre és a Földtörvényre, a katonai, a vállalkozói szektorban meg a korrumpálódott szakszervezeti bürokráciában és – főleg a fővárosban – a középosztály szektoraiban bázissal rendelkező koalíciós erők élénk reakcióját váltották ki. A koalíció eredményei és az államcsínyben kifejeződő, rövid életű diktatúrája pírusszi győzelmek voltak. A világ meglepetésére a népi erők gyors, tömeges, országos reakciója a Nemzeti Fegyveres Erők forradalmi és haladó erőivel közösen megoldották a helyzetet, és kialakítják Venezuela demokratikus és forradalmi folyamatának követendő útját.

Ahogy a politikai folyamatokban történni szokott, amikor nyílt harc folyik az államhatalomért, nem késlekednek új konfliktusok előidézésével. Rövidesen erre került

sor az ország gazdasági összeomlását, a társadalom kaotikussá válását és a „bukott állam” felmutatását kiprovokálni szándékozó, a kőolajiparban előidézett szabotázsok segítségével, amelyekkel a külföldi beavatkozást akarták igazolni. De ez alkalommal a munkások, a nép és a fegyveres erők még egyöntetűbb és tömegesebb ellenállásába ütköztek. Nem voltak ritkák a későbbi destabilizációs kísérletek sem, de ezek, az Egyesült Államok kormányának – amely mindent megtett a világ más régióiban is az ilyen rendszerek megbuktatásáért – makacs pénzügyi és politikai támogatása ellenére idővel egyre gyengébbeknek mutatkoztak. A 2004-es jóváhagyó népszavazást megerősítő 2006-os újabb választási győzelem eredménye nyomán sikerült jelentősen előrelépni a politikai egyensúly elérése terén.

Az OPEC keretein belüli fegyelem tiszteletben tartása, a külföldi konzorciumokkal szembeni nemzeti jellegű politikával és a nemzeti önrendelkezés helyreállításával együtt megvalósított sikeres kőolaj-politika volt a kulcsa annak, hogy a gazdaság is növekedésnek indult.

A bevétel elosztási rendszerének segítségével csökkenteni lehetett az évtizedek alatt felhalmozódott és a neoliberális politika nyomán jelentőssé vált szegénység mértékét. Az új elosztási politika lehetővé tette, hogy tovább haladjunk a társadalmi egyensúly elérése felé vezető úton, de a szegénység leküzdéséhez még évekig tartó gazdasági növekedésre és politikai stabilitásra van szükség.

Az önrendelkezésünk korlátozás nélküli védelmére, az ENSZ, az Amerikai Államok Szervezete és a Nemzetközi Jog feltétel nélküli alapelveire támaszkodó sikeres külpolitika lehetővé tette, hogy a már meglévő külkapcsolatainkat az országok jelentős részével megerősítsük, és hogy új, főleg dél-amerikai országokkal bővítsük is azokat. Ezeknek a sikereknek a hatására a latin-amerikai és a karibi országok régiójának több államában egy új, valóban demokratikus és autonóm folyamat indult el. Ez kedvezett az integrációs politika kibontakozásának, amely az együttműködés, a szolidaritás és az önrendelkezés tiszteletben tartására épült, ellentétben az olyan imperialista formulákkal, mint a „kereskedelmi szabadság” vagy egy „darwinista” elvű verseny, az Egyesült Államok egyeduralkodója alatt. Ez a bolíviai típusú integrációs politika gyakorlatilag az ALBA sikereiben fejeződött ki, és a neoliberális egyeduralkodó idején született szervezetek új utak keresésére irányuló tevékenységében, ahogyan azt a Mercosur esete is példázza.

Így a történelmileg rövidnek tekinthető nyolc év alatt – az ellenállás, a belső ügynökök és a régió más ügynökeinek részvételével végrehajtott ellenforradalmi akciók ellenére is – hazánkban gyökeres demokratikus változások történtek.

Hol tartunk most forradalmi utunkon, mi erőfeszítéseink végső célja, mi is a 21. századi szocializmus, és hogyan valósítjuk meg?

Több és különböző válasz adható ezekre a kérdésekre. Sőt, az előrehaladás és az eredmények újabb kérdéseket vetnek fel. Ezért nem lehet minden kérdést egyszeri módon és örök érvényűen megválaszolni. Ha megtennénk, olyan hibát követnénk el, mint a múltban, régebbi kísérletek vagy a venezuelai forradalmi mozgalom kísérletei során, melyeket minden szemszögből és érdekcsoportból súlyos kritikával illettek, és amelyeknek következményeit jól ismerjük.

Hol tartunk most forradalmi utunkon?

Kétség nem férhet hozzá, előre léptünk. De a még kapitalista gazdaságnak éppen ebből a járadékos jellegéből fakadóan történelmünknek erre az új időszakára nagy kihívást jelentő, öröklött feladataink maradtak. Ezeket az alapvető kérdéseket a következő fejezetben tanulmányozzuk.

Gazdasági terület

A belső piac kérdése

Egy ország gazdasági fejlődése ipari fejlődésének függvénye. Az ipari fejlődést a lakosság szükségletei határozzák meg, amelyeket a rendelkezésre álló lehetőségek mellett a fogyasztás alakít. De ezeknek a szükségleteknek a kielégítése – a legelemibbektől kezdve, mint a megfelelő élelmezés, az egészségügyi ellátás, a lakhatás, az oktatás és a méltó munka kérdése – a gazdaság progresszív elosztási rendszerétől függ. A történelmi tapasztalat azt mutatja, a belső piac nemcsak a lakosságnak a pozitív elosztási rendszer által megkönnyített közvetlen fogyasztásától függ, hanem az ipari fogyasztástól is.

A mezőgazdaság kérdése

Az úgynevezett fejlett országokban lezajlott kapitalista fejlődés számára az egyik első kihívás éppen az volt, hogy bővítsék a belső piacot mint az ipar bővítésének szükséges feltételét. Ez oldotta meg a vidék átalakítását: a szinte még nem létező ipari fogyasztással a vidéket az ipari termékek nagy mennyiségű fogyasztói piacává változtatta. Az agrárforradalom – alapjában véve az ipari fellendülés érdekében – a nemzeti piac terjeszkedésének legfőbb tényezője lett. A mezőgazdaság gépesítése, a vegyszerek és a petrokémia használata, az energiafelhasználás, az öntözési rendszerek, az utak és a vasutak építése csakúgy, mint a pénzügyi lehetőségekhez való könnyebb hozzáférés egyidejűleg több jelenséget váltott ki: erőteljes igény mutatkozott az ipari termékekre, ami ugyanakkor új igényeket támasztott. A vidéken nagyobb termelékenységre, ezzel együtt a városokban az ipari fejlődéshez az olcsó munkaerő „liberalizálására” volt szükség. A folyamatok egymást erősítették.

Venezuela esetében, ahogy azt már korábban elemeztük, a vidék átalakítása terén, a gépesítésben és a talaj termékenyebbé tétele érdekében történt előrelépések ellenére

nagyon korlátozott volt a fejlődés. A silózás, a szállítás, az elosztás és az agráripari feldolgozás kérdése megoldatlan maradt, ami monopóliumoknak és új élősködő formáknak engedett teret. Közvetlenül érintette ez a lakosságok mivel magas élelmiszerárakat jelentett, mert a mezőgazdaságunk alacsony termésátlagából eredő költségeket meg kellett fizetniük a termelőknek, ami visszavetette az alapvető termékek hozamát. A mezőgazdasági iparon át történő mezőgazdasági termelőláncolat kérdésének helyes kezelése nem többet és nem kevesebbet jelent, mint közelíteni egymáshoz a várost és a vidéket, megszüntetni az őket elválasztó rést, és hozzájárulni napjaink jellemző, hatalmas területi egyenlőtlenségének feloldásához.

Ehhez kapcsolódik a földtulajdon és a munkaszervezés problémája is. Az előbbivel kapcsolatban a pusztá földosztás politikája – amivé a hatvanas évek agrárreformja vált, és hektármilliók felvásárlását eredményezte – nyomán az állam lett az ország legnagyobb földbirtokosa, a parasztok pedig olyan birtokleveleket kaptak, amelyek megtiltották a földtulajdon átruházását. A tulajdon így az állam kezében maradt. Elvileg jogos intézkedés, de más, kiegészítő intézkedések – többek között például a piac biztosítása, technikai és pénzügyi támogatás – híján a földeket a parasztok elhagyták, és azok többségét nagyrészt új magánföldbirtokosok sajátították ki, és hasznat nem hajtó latifundiumok új formái jelentek meg. A másik probléma sokkal összetettebb, hiszen olyan szövetkezeti kultúráról van szó, mely meghaladja a saját kapacitás növekedését fékező kistulajdonosi és elszigetelt termelői mentalitást. A szövetkezeti kultúra nem akarja erőszakosan megszüntetni a kistulajdont, még kevésbé pártolja az erőszakos kollektivizálást. A szövetkezeti egyesülésnek természeténél fogva önkéntes jellegűnek kell lennie. Az ennél fejlettebb szervezeti és tulajdonformák a vidéki termelők közötti közösségi kultúra tapasztalatából és fejlődéséből alakulhatnak ki.

Tehát a belső piac kérdése és a fejlődését béklyózó agrárprobléma kétségkívül elsődleges fontosságú a venezuelai forradalmi folyamat új szakaszában. A mezőgazdasági határok helyreállítására és a növekedésükre kidolgozott tervek terén megtett erőfeszítések, valamint az elért sikerek azt mutatják, jó irányban haladunk.

A pénzügyi rendszer

Amennyiben az ismert aforizmából indulunk ki, mely szerint „mond meg, kitől szeded be az adókat, és megmondom, mire költöd, és kiket irányítasz”, a lakosság közvetlen fogyasztásának ösztönzése, és ezzel együtt a belső piac, úgy is, mint a termelés élénkítése, megfelelő és hatékony pénzügyi rendszerekkel áll szoros kapcsolatban. A neoliberais pénzügypolitikákat többek között a regresszív jelleg jellemzi. A befektetés és a fogyasztás élénkítésének ürügyével csökkentik a nagy jövedelmek kötelező adóit, így teszik könnyebbé ezek tőkésítését. Venezuelában is ez történt a kőolajjal kapcsolatos fiskális pénzügyi politikával a „Nyitás” politikája idején. A regálék és az adók csökkentését követően növekszik a termelés és lenyomják az árakat, a kőolajból befolyó hozzájárulás pedig meredeken zuhan. Ehhez a kincstári politikához olyan pénzügypolitika csatlakozott, amelyet a pénz rendszeres leértékelése jellemzett. Ily módon a kőolajágazat hozzájárulását a nemkőolajágazat – a lakosság nagy részére ez érvényes – hihetetlen mértékben növekvő szegénységének csökkentésére fordították.

Nemrégiben módosításokat vezettek be, amelyeknek most látjuk igazán az eredményeit. A nemzeti gazdaságot felölelő áttekintésben fel kell mérni a kincstári és

pénzügyi politika helyes egyensúlyát, amelyeknek ugyanakkor követniük kell a termelés és annak sokfélesége, valamint a bevételek igazságos elosztása ösztönzését.

A venezuelai szocializmus politikai tézise

A nemzeti proletariátus a globális kapitalizmus szolgálatában

A jelenlegi venezuelai társadalmpolitikai helyzetben a lakosság gyári munkásságára nem lehet kizárólag proletariátusként tekinteni. Ezt a réteget inkább az elszegényedett lakosság nagyobbik hányadának potenciális magjaként lehet kezelni, amely magába foglalja az országnak a modern kapitalista enklávétól elkülönülten, a városok és a vidék periferiáin, történelmileg egy létfenntartó gazdaság keretei között tengődő lakosságát éppúgy, mint azokat az értelmiségieket, szakembereket, művészeket, iparosokat, valamint mindazokat, akik megélhetésükben csak a bérükre, a fizetésükre támaszkodhatnak.

Olyan együttesről van szó, melynek összetevői társadalmilag és kulturálisan nagyon is elkülönülnek egymástól. Ez utóbbit, a progresszív akkulturációs folyamatból származó feltételt a spanyol gyarmatosítás és az európai nagyhatalmak meg az Egyesült Államok által gyakorolt neokolonializmus együttes tevékenysége alakította ki. A Bourbonoknak a 18. századi spanyol trónra kerülésétől kezdve, a császári vezetés reformjával – miközben a gazdaság a korona kezében összpontosult – meghonosodott a merkantilista gondolkodás, és a 19. században a politikai függetlenség elérésével az uralkodás egyes formái elültették a mi mesztic Amerikánkban a liberális gondolkodásmódot, melynek nyomán a pénz felhalmozása a termelés legfőbb tényezőjévé változott tőke feletti ellenőrzést gyakorló nemzeti burzsoáziák privilégiuma lett.

Ebben az utóbbi ideológiai keretben fejlődött 1830-tól Venezuela és a többi indo-amerikai ország társadalmi és politikai élete, miközben népeik igencsak elmaradtak voltak a tudomány és a technika terén. Felszívta őket egy olyan „külső piac”, amely minden fejletlen periferiás térséget felölel. E területek lakói „más, alacsonyabb társadalmi osztályokká alakultak”, amelyek munkájukkal hozzájárulnak a tőkefelhalmozáshoz oly módon, hogy beszállítóivá lesznek a centrumországok iparának, és fogyasztói az ott keletkező feleslegeknek.

Ebben az értelemben igazolható tény az, hogy a fejlett társadalmak képtelenek elfogyasztani teljes termelésüket: sem munkásaik nem realizálják a változó tőkét, sem kapitalistáik nem realizálják teljes egészében az érték többlet fel nem halmozott részét. Ezért a kapitalista fejlődéshez nélkülözhetetlenek ezek a régiók és lakosságuk, hogy hozzájáruljanak a kereslet növekedéséhez, és ezzel bezárják a gazdasági ciklust. Az

indo-amerikai és különösen a mi venezuelai valóságunkban ezek a szociális szektorok, amelyek a fejlett világgal határos térségekben találhatóak és a fejlett gazdaságok befolyási övezeteit alkotják, nem képeznek társadalmi osztályokat. Fenntartják a prekapi-talista „rendi” szerkezetet, amelyben társadalmi szempontból elevenen él a pozitív vagy negatív kiváltságok megőrzésének vágya, a neveltetésből származó életmódokhoz, az öröklődő vagy szakmai előnyökhöz való elszánt ragaszkodás. Ezért nem lephet meg bennünket mostani társadalmunk középosztályai részéről a társadalmi status terén meglévő pozitív előjogaik irracionálisig szenvedélyesen gyakorolt védelme, függetlenül attól, hogy a 20. század utolsó negyedében a neoliberais rendszeren belül megvalósított monopolista és oligopolista koncentrációnak köszönhetően elvesztették a javak, szolgáltatások és a járadékok meg a bevételek megszerzésére irányuló cselekvési formáik feletti rendelkezés hatalmát. Ezek a tények jellemzik az ipari kapitalista társadalom osztályhelyzetét.

A venezuelai proletariátus és belső egységcsoportja: a forradalom történelmi szubjektumai

A fentebb megnevezett kategóriákat is magukba foglaló negatívan megkülönböztetett rétegek alkotják a szó klasszikus értelmében vett proletariátust. Úgy tartották, hogy a társadalomnak ez a legalacsonyabb sorban levő adófizető rétege, amely a római civilizáció idején csak saját munkaerejével vagy gyermekeivel (prole=leszármazott) tudott hozzájárulni a politikai közösség életének fenntartásához. A forradalom történelmi szubjektuma Venezuelában kétségkívül ez az 1999 óta előretörő proletariátus, amely békésen átvette a pozitívan megkülönböztetett és az úgynevezett Punto Fijo-i Paktum megkötésekor létrejött koalíciótól az államhatalom feletti ellenőrzést, új termelőerőket szabadított fel, és az új struktúrának megfelelően megkezdte a jogi, politikai, gazdasági, katonai, társadalmi és kulturális intézmények és ideológiai formák átalakítását. Olyan történelmi szubjektum, amelynek előrsében kétségtelenül fontos szerepet játszott az a csoport, amelyet az uralkodó oligarchia szeretett volna a Bolívari Forradalmi Mozgalom200-on (BFM) belüli katonai kaszttá változtatni.

Ez a társadalmi képződmény – a katonai – mintegy „vállalati” formát öltött: szabad polgárokat funkcionáriusokká változtatott, akiket szerződéssel és fegyverbirtoklással, zsolddal, élethossziglani és örökölhető társadalmi juttatásokkal, hűségesküvel és engedelmisségi fogadalommal kebelezett be a különleges jogi normákkal szabályozott kormányintézményekbe. Ezeket a funkcionáriusokat tehát egyetlen bürokratikus szerkezetbe olvasztották, aminek eredményeképp egyetlen elit – a kormányuralmat és a tőkét birtokló burzsoázia – döntött minden szükségletükről és felmerülő hétköznapi problémáikról, életük minden mozzanata a burzsoázia kezében lévő eszközöktől függött. Igyekeztek „vaskalitrkába” zárni a nemzet katonáit, megfosztották őket állampolgári szabadságjogaiktól, hogy „pretoriánus gárda”-ként szolgálják a tulajdonosi osztályokat. Társadalmunk kiváltságos kasztjainak ellenőrzése alá kerültek; elsősorban a köölajjáradék kisajátításából vagyonossá lett burzsoázia uralkodott rajtuk. Olyan hivatásos csoportról van szó, melyet a hatalommal fennálló kapcsolata határoz meg.

A BFM elővéd volt, és ugyanakkor egyik vezetője, Hugo Chávez parancsnok lett a forradalmi folyamat vitathatatlan irányítója. O volt a legalkalmasabb arra, hogy népünk jelenlegi nagy szükségleteiért cselekedjen. Messzebbre látott másoknál, és erőtelje-

sebben fogott hozzá a venezuelai társadalom korábbi fejlődéséből eredő problémák megoldásához, megjelölte a termelési viszonyok korábbi dinamikájából fakadó új társadalmi szükségleteket, és államfőként hozzákezdett a fogyasztékoságok felszámolásához. Hugo Chávez és a BFM lett a venezuelai proletariátus egységsszervezetén belül a meghatározó csoport.

A liberális burzsoá forradalom, a szocializmus és az egyeduralomra törő tőke

Tagadhatatlan azonban, hogy egy forradalom megvalósításához szükség van az uralkodó ideológiával szembenálló nézetekre. A 20. század második felében az úgynevezett neoliberalizmus által hirdetett uralkodó ideológia a nyugati civilizációba tömörült országok kormányintézményeinek liberális gondolkodóin keresztül egyre jobban érvényesült, terjedése pedig, különösen a globális plutokrácia katonai akciója, ideológiája és gyakorlata következtében világszerte felgyorsult.

Angliában a 17. század közepén, a tudományos-technikai forradalom kezdetén keletkezett ellenkultúráról van szó; a polgárháborúk idején született, melyek az emberek politikai életében fontos tényezőnek, a közvéleménynek az első megnyilvánulásait jelezték. A radikális mozgalmak által ebben az időben nyomtatott pamfletekben terjesztett viták és eszmecserék voltak a közvetlen előzményei a liberális gondolattal kibékíthetetlenül ellentétes tendenciájú későbbi szocializmusnak. Ez utóbbinak fontos kiindulópontja volt a 18. század végi, a korszak európai társadalmait jellemző, gazdaságilag a földjáradék által fenntartott hagyományos arisztokrata rend alapjait elsöprő francia politikai forradalom úgynevezett jakobinusainak tevékenysége.

Abban a forradalmi időszakban a hatalom ellenőrzése a földet birtoklók kezéből a termelési és pénztőkével rendelkező burzsoázia kezébe került, ami lehetővé tette az ipari termelés fejlődésének megindulását. Valódi forradalomról volt szó, ahogyan Marx és Engels írt erről a Kommunista Kiáltványban, amikor rámutattak, hogy „a burzsoáziának a történelemben felettebb forradalmi szerepe volt”. Azt írták, a „burzsoázia, ahol uralomra jutott, ... könyörtelenül széttépte a tarka-barka hűbéri kötelékeket, amelyek az embert 'természetes feljebbvalójához' fűzték, és nem hagyott meg más köteléket..., mint a meztelen érdeket, az érzés nélküli 'készpénzfizetést' (...) Az írásba foglalt és szerzett jogokat az *egyetlen* és szívtelen üzleti szabadsággal helyettesítették”. Később „a burzsoázia megfosztotta dicsfényüktől az összes eleddig tisztelt és jámbor borzadállyal szemlélt tevékenységeket. Fizetett bérmunkásává változtatta az orvost, a jogászt, a papot, a költőt, a tudomány emberét” (MÉM 4. kötet). Marx és Engels számára azok között a feltételek között ezek, valamint a tudomány és a technika fejlődésével megjelenő új hivatások az ipari-kapitalista termelési móddal kikényszerített új osztályhelyzet idején a proletariátus osztályába kerülnek át.

A szocializmus és a humanizmus

A politikai fordulat egyrészt a szociálpolitikai berendezkedés liberális formájához

vezetett, ahol az egyéni érdekek fölébe helyezkednek az állam és a nép mint társadalmi egység érdekeinek; másrészt a fasiszta formához, ahol az állam helyezkedik az egyének fölé. A liberális formában a nép számít a humanista gondolat legeredetibb forrásának. Ez az alapvető aspektus alkotta az európai reneszánszként közismert eszmeáramlatot. Ez az a történelmi pillanat, amelyben felismerték az emberi értéket és az őt körülvevő világ – a természet és a történelem – megértésének szándékát. Meg akarták ismerni az embert mint élőlényt és értelmi képességei segítségével módosult viselkedését, melyet a biológia tanulmányoz; meg akarták ismerni ezt az állati fajt, amelyet értelme képessé tett egy mesterséges, a civilizációkban reprezentált világ felépítésére.

Akkor tűnik fel a természet és a kultúra konfliktusa, amely bizonyos mértékig megmagyarázza a történelem alakulását. Ez a harc az egyénben is lejátszódik, mint az ész és az ösztönök ellentmondása. Ennek a konfliktusnak a történelem minden pillanatában megvan a társadalompolitikai kifejeződése: a történelemben a „konzervatívok”, akik az ösztönös tehetetlenség erejét kihasználva szembeszegülnek az „újítókkal”, akik az emberi élet számára magasabb rendű fejlődési szakaszokat vizionálnak. Ebben a keretben kristályosodnak ki a fizikai világ „dialektikus viszonyai”, amelyek magyarázzák és megkönnyítik az anyagi fejlődésnek, különösképpen pedig a felemelkedés útján járó emberi faj evolúciójának előrejelzését.

A fejlődésnek ez az útja feltételezi, hogy az emberek leküzdik azt a mindennapos lét által kikényszerített versenyharcot, amelyben csak a legrátermettebbek maradnak fenn. Ez a szocializmus nem metafizikus, s ennél fogva utópisztikus terv, mint a názáreti Jézus evangéliumaiból kiinduló, az ember erkölcsének idealista etikájában gyökerező „keresztény humanizmus”. Ez a szocializmus az anyagi valóság sajátosságainak ismeretén alapul – olyan ismereteken, melyekhez a tudomány forradalma által jutottunk. A tudományban az emberi lény fiziológiai tevékenységének termékeiként a hiedelmek, a hagyományok és a szokások integrálják ezt az anyagi jelleget.

Ez a céletikában fenntartott vízió, melyben általános értelemben az életfenntartás és különösen az emberi faj fenntartása az emberi lét értelme. Ez a társadalompolitikai ellentmondás fejeződik ki az osztályok harcában, melyek a kapitalista termelési mód uralmával jellemezhető, alapjában a fajok evolúciója biológiai elméletének megfelelő, ennél fogva lényegében konzervatív „modernitásban” jöttek létre.

A történelemben és a szociológiában hirdetett tudományos szocializmus fogantatása pillanata óta tervezi az európai társadalmak rendi alapú feudális szerkezetének osztályszerkezetűvé alakítását. A tudományos szocializmus idejében a proletártömegek, amelyeket – Marx szerint – csak a közös gyötrelmek érzése egyesített, nem tudták, végül is kinek a pártjára álljanak, néha fellelkesedtek, máskor meg letörtek. Ez a helyzet a mi proletariátusunkra, amelyet közös szükségleteinek tudata egyesít, nem jellemző. Megnyilvánul viszont mindazokban, akik az utóbbi időszakban az ország burzsoá uralmának vezető pozícióira törtek, és akiket megosztott a szokások ereje, ami arra ösztönzi őket, hogy megőrizték az általuk meghódított csekélyke hatalmat.

A bennszülött szocializmus a venezuelai humanizmus alapja

A szocialista eszmék a függetlenségi háborúval egy időszakban jutottak el indo-amerikai kontinensünkre, és megvilágították az alapvető ellentmondásokat, amelyek a mesztic népek között a 19. és a 20. században kibontakozó és mind a mai napig folyó belső harcokat jellemzik. Ezek a harcok, a mi esetünkben a mai Venezuela területén

élő indián lakosság kulturális gyökereiből táplálkoznak. Ezek a népek – melyek mai lakosságunk meghatározó többségét képviselik – nemcsak biológiailag járultak hozzá a mesztic lakosság kialakulásához, hanem kulturális szempontból is.

Egyes, társadalmilag teljesen különböző csoportok, amelyek eleinte aktívan, majd később passzívan ellenállva az akkulturációnak – viszonylagos elszigeteltségüknek, anyanyelvük, magatartásformák, hiedelmeik és gazdasági szokások folyamatos alkalmazásának köszönhetően – mostanáig kitartóan megtagadták, hogy csatlakozzanak az országot uraló nyugati típusú társadalomhoz.

Ezeknek a csoportoknak kulturális fejlődését meghatározza, hogy történelmileg „határnépek”, és fejlett civilizációk veszik őket körül. A Kolumbusz előtti időkben a közvetlenül a szomszédságukban lévő nagy inka civilizáció volt rájuk hatással, jelenleg pedig, az ország más területein, a nyugati kultúra. Ez az a körülmény, ami beléjük oltotta a szabadság érzését, és megőrizte bennük az egyenlőség iránti érzéket. Mindkét érték célként ösztönözte az ellenállást a civilizált népek kultúrájával, tehát azokkal a kultúrákkal szemben, amelyek az egyre hatékonyabb termelési módok fejlődése során hierarchizált folyamatokat gerjesztettek. Ezek döntik a nagy többséget szegénységbe és nyomorúságba, nemcsak anyagi, hanem szellemi értelemben is. Ezeket a rétegeket az állam a társadalmi rend alsó fokán tartja, mint pusztá munkaeerőt.

Kultúrák, melyek manapság is alakítják bennszülött népességünk magatartását, olyan kollektív tulajdon- és termelési formákat fejlesztettek ki, amelyek ma fellelhetőek a tudományos szocializmus elveiben, és amelyek vitathatatlanul hatást gyakoroltak a negatív módon megkülönböztetett helyzetben lévő kasztokra, az ország lakosságának nagy részét kitevő, helyileg és tevékenységét tekintve „elkülönült és nagyon különböző összetételű tömegre”. A szabadság, egyenlőség és szolidaritás értékeivel rendelkező etnikumaink kultúrái az ország történelmének és a nemzeti integrációs folyamatnak is mérföldköveit jelentő népi lázadások és felkelések ösztönzői voltak. Olyan, a történelem menetének tudatában nem levő „ősi szocializmusról” volt szó, amely a nacionalizmus megjelenésével és a merkantilizmus létrejöttével rajzolódott ki előttünk, amikor a monarchikus abszolutizmus rendszerének alávetett államokban már gazdag városok születtek.

Az antiimperialista Bolívar

Nemigen vitatják manapság a Hazafias Társaságnak az 1810-ben és 1811-ben játszott szerepét, amely kirobbantotta a köztársasági rendszert megeremtő forradalmat. Mindaddig az ország az amerikai spanyol gyarmatok egyik katonai körzete, a venezuelai Főkormányzóság volt. Ahogyan az a tény sem vitatott, hogy ez, a korok szellemét megelőző férfiakból és nőkből, fehérekből és barna bőrűekből álló szabad szellemű és egyenlőségen alapuló szervezet nagy hatással volt a szabadságharc jövője politikai és katonai vezetőjére, Simón Bolívarra. A gyarmatosítás elleni harc nagy vezetője, aki hozzájárult az indo-amerikai népek jelentős részének függetlenné válásához, a Panamai Konföderációs Kongresszus összehívásával szorgalmazta, hogy az amerikai népek és Nagy-Britannia szövetkezzenek. A szövetség célja a kultúra és a közös történelem által egyesített népek közötti széttagoltság megszüntetése volt.

A széttagoltság kezdetben a merkantilizmusban érvényre jutó nacionalizmusból, a regionális és helyi érdekekből fakadt, a különválás időszakában pedig a neokolonializmus modelljén belüli kapitalizmus volt az okozója. A neokolonializmus a

periférián élő népek fejletlen állapotát fenntartani hivatott uralom új formája. Ahogy jeleztük, a gazdasági körforgás teljes ívéhez szükséges állapot ez, az újragyarmatosított országok nyersanyagok beszállítóivá válnak – olyan fogyasztási javak tömeggyártásához, amelyekből hiányt szenvednek a centrumországok vagy amelyek erősen szennyezett iparágakból származnak –, és feldolgozott javak, köztük szerszámok és gépek fogyasztóivá. Bolívar, aki az erősebb népek uralmának alávetett népek felszabadításáért harcolt, az antikolonialista politika és stratégia letéteményese.

Dél-Amerikában Bolívar tevékenysége és felszabadító hadjárata a kontinens egyesítéséért félelmet és gyanakvást keltett a kialakulóban lévő, az ipari kapitalizmus meghonosítását éltető északamerikai birodalomban. Így történt, hogy a bolívári erőfeszítésekkel párhuzamosan a világnak ezen a táján letelepedett fehéreket, angol-szászokat, protestánsokat összefogó szövetség, az úgynevezett Monroe-elven keresztül a hagyományos európai gyarmatosító politikával szembefordulva elszigetelődségi politikát fogadott el. Ez az elv nemcsak azt tűzte ki célul, hogy a térséget és a lakosságot uralma alatt egyesítő belső piac kialakításával magasan fejlett gazdaságot hozzon létre, hanem stratégiai biztonság elérésére is törekedett, a lehető legkisebbre csökkentve más hatalmi központok versenyének kockázatát. De ez a törekvés még nem foglalta magába a déli földrész, a közép-amerikai szigetvilág és az Antillák területeinek indoamerikai népeitől való szegregálódást. Vezetőik a régi gyarmati anyaországok jelenléte és egy új hatalmi pólus kialakulásának lehetősége miatt veszélyforrásnak tekintették ezeket a térségeket.

1829-re Bolívar – amikor az angol Patricio Campbell ezredeshez írt levelében kifejti ismert gondolatát az Egyesült Államokról, amely államot „a Gondviselés eleve arra rendelt, hogy a szabadság nevében nyomorúságot hozzon Amerikára” – kétségtelenül tisztán látta ennek a nemzetnek a birodalmi jövőjét. Ugyanebből a levélből világosan kiderül, hogy Bolívar felismerte a dél-amerikai egység elleni összeesküvés tervét a Washingtonban szolgáló angol követ sugallatára tett ajánlatból, hogy egy európai herceget jelöljön ki utódjául, továbbá nyilvánvaló az európai hatalmaktól való elszigetelődsége is. Bolívar megemlíti, hogy Anglia sem nézné jó szemmel, ha a kiválasztott történetesen egy Bourbon lenne, aztán megjegyzi:

Mintha máris látnám, hogy szőnek általános összeesküvést az ellen a szegény Kolumbia ellen (ez ismétlődik a mai Venezuelával kapcsolatban), amelyet úgyis váltig irigyel Amerika minden köztársasága. Az egész sajtó megmozdulna, új keresztes háborút hirdetne a szabadság árulóinak cinkosai, a Bourbonok szekértolói és az amerikai rendszer sárbatiprói ellen. Délen a peruiak szítanak fel a viszály lángját; a Földszoroson a guatemalaiak és a mexikóiak, az Antillákon pedig az amerikaiak, és mindenfelé a szabadelvűek, Santo Domingo se maradna vesztég, segítségül hívná a testvéreit, hogy közösen szálljanak szembe egy francia uralkodóval. Mindenki ellenség lenne, Európa pedig mit se tenne értünk, mert az Új-Világ nem éri meg, hogy pénzt dobjanak ki egy itteni Szent Szövetségre (lásd a mai NATO-t); legalábbis megvan az okunk, hogy így gondoljuk, lám, milyen közönyösen szemlélték, hogy küzdünk, harcolunk a fél világ felszabadításáért, pedig csakhamar ez a fél világ lesz az európai jólét legbővebb forrása. (Benyhe János fordítása)

Egyértelmű volt számára, hogy az összeesküvés a déli kontinens világosan mutakozó egységének megakadályozására irányult. Az egység a birodalmi ambíciókat fenyegette. Az amerikai dolláron lévő felirat – „Istenben bízunk” – valószínűleg a legjobb kifejezése annak – a polgári forradalmat ösztönző kálvinista puritanizmus örököséiként –, milyen is valójában az említett nemzet. A pénzhez és a hatalomhoz kapcsolódó istenhitt bizonyos értelemben meghatározza ezt a politikai közösséget jellemző nemzetközi magatartást. A keresztes háborúk formájában megvalósított akcióik meg-

egyeznek Lutero Oso Parado (Álló Medve) sziú törzsfőnök által mondottakkal: „Es ha a civilizáció szerepe a megcsonkítás, a rablás és a tönkre tétel, akkor mi a haladás?” De még meglepőbb Bolívarnak ebben az üzenetében a politikai szociológiáról meglévő ismerete. Az üzenetben általa leírt helyzet ma szinte pontosan ismétlődik a népünk aktuális életét jellemző forradalmi körülmények között.

Az indo-amerikai és karibi népek egyesítésének már Miranda által felvázolt és ma a venezuelai forradalom által szorgalmazott bolívári tervét nem a meglévő birodalmakkal való versengésre szánt újabb birodalom megalkotásának szándéka vezérelte. A konföderáció integrációs politikai formaként való elfogadása már maga is kizárja ennek a lehetőségét. A szövetségnek ebben a formájában a népek megtartják önrendelkezésüket, hiszen céljaikat, azzal ellentétben, ami a konföderációkban történni szokott, a szövetség minden egyes tagállamának hatalmi szervei valósítják meg. Ez volt a Joaquín Mosquerának adott utasítások központi gondolata – amikor teljhatalmú megbízottnak nevezték ki a Peruval, Chilével és Buenos Airesszel folyó tárgyalásokra, azzal a megbízatással, hogy érje el az Egységre, a Szövetségre és a Konföderációra vonatkozó szerződések jóváhagyását. Az alapelvek így szóltak: *Ez a Konföderáció nem pusztán szokásos szövetség a támadás és védekezés esetére (...), nekünk testvéri népek szövetségére van szükségünk, melyek ma elkülönülnek, emberi cselekedetek folytán, szuverenitásuk védelmére, ám egyesülve erősek és hatalmasak lesznek a külföldi hatalom agresszióinak feltartóztatására.*

Ezekből a megnyilatkozásokból arra következtethetünk, Bolívar tisztán látta, hogy az elszigetelt és védekezőképesség nélküli forradalom megvalósítása kivihetetlen, és azt is, hogy a bolygónknak ezen a részén megteremteni kívánt igazságos társadalmak eléréséhez szükséges átalakulások megvalósításához békére van szükség. Béketörekvése annyira világos volt, hogy 1820. június 20-án Francisco de Paula Santander ezredeshez írott levelében ezt mondta: „a béke első napja lesz az én parancsnokságom utolsó napja”. A Hobbestól Kantig kidolgozott humanista gondolatot Bolívar ismerte, és megértette, hogy egy ilyen békeállam nem természetes helyzet – mivel a biológiai életet a természetes kiválasztódás mozgatja –, hanem fel kell építeni, ez az állam a civilizáció terméke. És ebben az értelemben az Indo-amerikai Konföderáció megépítését a békéhez vezető útnak tartotta. Gyakorlati érzékével felismerte azt, amit ma többpólusú világnak nevezünk: ebben a világban az indo-amerikai környezetet magukba foglaló, erős és belsőleg egységes geostratégiai régiók hatalmi egyensúlyt alkotnak, és kölcsönösen lemondanak az erőszak alkalmazásáról; következésképpen tervbe kell venniük olyan nemzetközi jog kidolgozását, amely szavatolja a békét. Kant szerint ez a jog a szükséges és elégséges feltétele annak, hogy a béke megvalósuljon. Az egyenlőség bolívári értelmezése az egész emberiséget figyelembe veszi. Ez az egyetemes nézőpont azonban nem akadályozta meg Bolívárt abban, hogy tekintettel legyen a konkrét népekre, főként azokra, amelyeket integrálni akart eredeti tervébe. Ez a terv Nagy-Kolumbia megszervezésére irányuló gyakorlati törekvésében öltött testet. 1819. február 15-i híres beszédében Bolívar ezt mondta:

A Természet tükre, az Alkotmány révén Venezuela Állampolgárai teljes politikai egyenlőséget élveznek. Ha ez az egyenlőség nem lett volna vezérelv Athénban, Franciaországban és Amerikában, minekiünk kellene kimondanunk, hogy orvosoljuk a látszólag fennálló különbséget. Törvényhozók, az a véleményem, hogy rendszerünk alapelve közvetlenül és kizárólag attól függ, hogy milyen egyenlőséget létesítünk és gyakorolunk Venezuelában. Az emberek úgy jönnek a világra, hogy egyenlő joguk van a társadalom javaihoz, ezt a bölcsek többsége elismeri; meg azt is, hogy minden ember úgy jön a világra, hogy egyaránt megszerezhet minden méltóságot; ugyanis mindenkinek gyakorolnia kell az erényt, de nem mindenki gyakorolja, mindenki becsületes kell hogy legyen, de nem mindenki az, mindenkinek tehetsége kellene, hogy

legyen, de nem mindenkinek van. Ebből ered a legszabadabb szellemben berendezett társadalom tagjai közt tapasztalható, tényleges különbség. A politikai egyenlőség elvét általában elismerik, de a testi és erkölcsi egyenlőtlenségét nem kevésbé. Tehetség, vérmérséklet, erő és jellem tekintetében a természet egyenlőtlennek alkotja meg az embereket. Ezt a különbséget a Törvények orvosolják, mert a társadalomba helyezik az egyént, hogy a nevelés, az ipar, a művészetek, szolgálat, erények révén tegyen szert valami képletes, úgynevezett állampolgári és társadalmi egyenlőségre. (Benyhe János fordítása)

Olyan egyenlőségről van szó, amely nélkül elképzelhetetlen a kultúra részeként elismert szabadság és a béke, amely a természetben nem létezik, vagyis emberi alkotás, mint ahogy a szocializmus is az. Egyenlőség, amely a civilizációs folyamat alkotó erőfeszítésének terméke és ennek a gondolatmenetnek lényeges eleme. De Bolívar nem esik abba a hibába, hogy azt gondolná: a proletariátus diktatúráján keresztül erőszakkal ez kikényszeríthető. A proletárdiktatúra az abszolutizmus új formája, melyet a reakciós erők totalitáriusnak neveztek. Bolívar elismeri az emberek közötti természetes különbségeket, társadalmi státusukat kijelölő különleges vonásaikat. A szocializmusról alkotott jelenlegi kép szerint ez a státus csupán növeli az egyénnek a társadalom iránti kötelezettségeit, és tevékenységét aszerint ellentételezik, hogy milyen mértékben járult hozzá a társadalmi fejlődéshez. Ezért Bolívar indítékai között mélységes etikai tartalomnak és az emberi nem fejlődésének teret adó világ rendszerezett elemzésének is szerepelnie kell.

A forradalom eszközei: erkölcs és műveltség

Bolívar gondolkodásában kétségkívül elsőrendű szerepe van annak, hogy az állampolgár öntudatának kialakításában döntő szerepet játszik az erkölcs és a műveltség. Közel fél évszázaddal megelőzte ezzel Marx gondolatait, aki nélkülözhetetlennek tartotta ezeket a tényezőket a szocialista közösség létrehozása szempontjából. E közösség tagjainak ugyanis „magán- és magáért való öntudattal” kell rendelkezniük. „A tudat sohasem lehet más, mint a tudatos lét, az emberek léte pedig az ő tényleges életfolyamatuk” (K. Marx és F. Engels: A német ideológia). A jelenlegi szociológia nyelvén ez a fogalom a szocializációnak felel meg. A szó azt jelöli, hogy az egyén tanulási folyamat révén – mégpedig elsősorban a hozzá hasonlókkal folytatott interakciók informális kereteiben, különösen azoknak a viszonyoknak a közvetítésével, amelyeket a termelés társadalmi funkciója határoz meg – integrálódik a társadalomba; ez a folyamat azonban összhangban van egy olyan formális neveléssel, amelyet az egyenlőség, a szabadság és a szolidaritás eszméi vezérelnek. Jellegzetes értékei ezek a szocialista közösségnek. Ez a szocializáció gondoskodik arról az erkölcstről és műveltségről, amely nélkülözhetetlen a szocializmus építése szempontjából. Összhangban van azzal, amit Hegel „népszellemnek” nevez, s amit a tudományos szocializmus alapítói „osztálytudatként” határoznak meg. Ez a tudat „eleve társadalmi termék, és az is marad, amíg emberek egyáltalán léteznek” (uott); megköveteli, hogy ismerjük meg az egyén közvetlen környezetét és azoknak a korlátozott viszonyoknak a jellegét, amelyek összekapcsolják más, rajta kívüli személyekkel és dolgokkal. Talán Simón Rodríguez volt az egyetlen nyíltan szocialista indo-amerikai gondolkodó, aki kijelölte az indoamerikai és különösképpen a venezuelai tudat kiművelésének útját.

Robinson a forradalom atyjaira vonatkozóan megjegyzi:

Bármennyire ágálnak is az önkényuralom ellen, azon keveseknek, akik érzik ennek a súlyát, el kell viselniük, amíg részeit alkotják a népnek, amely elviseli, anélkül, hogy érezné azt. Ha már nem tudnak nem a Néphez tartozni, dolgozzanak azért, hogy kiemeljék azt a megvetettségéből, akkor majd fölemelkednek vele együtt, és eljutnak az áhított méltósághoz (...) Bármennyit is dolgoznak azon, hogy kiábrándítsák a népeket a sorsukról alkotott képből, semmit sem érnek el, ha nem éreztetik velük a változás határait (...). Feltételezéseket taglalnak, ígéretnek, megszépítik a reményeket (...). De ezekből semmi sem kézzelfogható! Az egyszerű ember nem szereti a feltételezéseket, mert nem tudja, mivel helyettesítheti be azokat (...talán nem is képes rá...). Másképpen kell eljárni. Közoktatás. Hasznos gyakorlatok. A tulajdonon alapuló törekvések.

Ezt a szocializáló módszert javasolja Rodríguez a „nemzeti szellem” és az „osztálytudat” megteremtésére. Olyan tudatról van szó, amelyet a modern kapitalista rendszerben a javak fölötti rendelkezés képessége, a társadalmi státus és a személyes sors határoz meg, mely a fennálló gazdasági rendből; a hatalomból vagy annak hiányából; a javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésekből és az életminőség növelését biztosító bevételekhez való hozzájárulás lehetőségéből származik. Más szóval az emberi felemelkedésükhöz, a létüket jellemző szegénység és nyomor meghaladásához szükséges tudatról van szó, szemben azoknak a tudatával, akik a tőke felhalmozásával a hatalom gyakorlásán keresztül a nép egésze és különösen a proletariátus fölött despotikus uralmat gyakorolnak.

A fölött a proletariátus fölött, amely az ellenőrzésük alatt álló tömegkommunikáción keresztül terjesztett „propaganda” meg a kapitalista szemlélettel vezetett, személyes nyereségre fordított „haszon”-orientált magán- és állami vállalatok munkaviszonya gyakorlatának összetett tevékenysége miatt kasztokra bomlott. Ez a széttöredezett venezuelai proletariátus olyan burzsoáziával találja magát szemben, amely nemzetközivé vált a globalizált piacon, „magán- és magáért való” tudattal rendelkezik, és sokrétű stratégiát alkalmaz a különböző frakciók ellen, közömbösítve a munkásság jogos osztályérdekeiből származó erkölcsi fölényt.

Olyan konfrontációról van szó, amely manapság nem csak a nemzeti tulajdonosi osztállyal való konfrontációra korlátozódik. Ez a burzsoázia, mint említettük már, jórészt annak köszönheti egzisztenciáját, hogy a kormány intézményei fölött gyakorolt ellenőrzés révén az osztály kisajátítja a kőolajjárdékot. Ezzel párhuzamosan a proletariátus összeütközésbe kerül a nemzetközi burzsoáziával, melynek szerves része a hazai burzsoázia. Az utóbbi ugyanis, az európai burzsoáziától eltérően, elvesztette „nemzeti szellemét”, és eszközként használja azt az erőt, amelyet az Egyesült Államok az úgynevezett ipari-katonai komplexum által ellenőrzött katonai gépezet révén halmozott fel. Ez a komplexum globalizált alkotóelem, mivel a hadiipar olyan kapitalista vállalkozás, amely a piac globalizálásának központjává lett. Ez a piac magában foglalja a többi fejlett tőkés országot, melyek, ha nem vesznek is részt közvetlenül a haditermelésben, a nemzeti gazdaságok termelési terjeszkedésétől függenek, és ezek a nemzeti gazdaságok manapság elválaszthatatlanok a háborús célokat szolgáló termeléstől. Ezért üzlet a háború, amelynek eredménye lehet a kapitalizmus és az általa felépített birodalom összeomlása is, a földi élet lerombolása, a felhasznált eszközök pusztító ereje vagy a népek erkölcsi és fizikai kimerülése következtében.

A kispolgári szocializmus és a proletariátus szétesése

A kétségkívül Simón Rodríguez gondolataihoz kötődő ibér-amerikai szocializmushoz olyan személyiségek járultak hozzá lényegesen, mint a perui Flora Tristán, az argentin Esteban Echeverría és Domingo Faustino Sarmiento, a perui Francisco Arcos Arlegui vagy a brazil José Ignacio Abreu e Lima ezredes, a venezuelai függetlenség szabadsághőse, akik azt állították, hogy a szocializmus kultúráként való fejlődéséhez csak arra van szükség, hogy az egyének gondolkodásmódjának megváltoztatásával kibontakozzon a „nemzeti szellem” és az „osztálytudat”. A megvalósítás azonban igencsak erőtlen volt. Még társadalmi kísérleteket sem folytattak, az utópista szocialisták – az angol Róbert Owen és a francia Claude Henry de Rouvroy, Saint Simon herceg és Charles Fourier – híres kezdeményezéseihez hasonlóan, akik társadalmi termelésű gyárat, kísérleti telepeket, termelő-, elosztó és fogyasztási szövetkezeteket és ezek mellett a munkások érdekeit védő szakszervezeteket működtettek. Ezek az értelmiségiek nem értették meg, hogy a politikai közösségek valódi struktúrái sokkal inkább az uralkodó termelési mód által meghatározott termelési viszonyokból következnek, mint a társadalmak felépítményének részét alkotó erős erkölcsi tartalommal bíró tisztán absztrakt gondolatokból.

Ezért nem tudtak olyan kísérleteket ösztönözni, amelyek modellül szolgálhattak volna a termelés társadalmi formáinak felbecsüléséhez, hogy összevegyék őket a kapitalista szellemű magán- és állami vállalatokkal. Az egyetlen ilyen jellegű kísérlet hazánkban Agustín Codazzié volt, aki a tengerparti hegyvidéken, a mai Aragua területén élő Martín Tovar Ponte herceg együttműködésével egy 387 tagú német közösséget hozott létre – Fourier nyomán falanszternek nevezték el –, melyben a tagok között nem volt más csereeszköz, mint a mezei és a ház- vagy útépitéseken való, közösségben végzett munka. Felállítottak egy, szabad és spontán választások útján kialakított közösségi tanácsot, kiadtak egy kétnyelvű tájékoztató füzetet, volt orvosi ellátásuk, tanították a növénytermesztést és a megfelelő mezőgazdasági technikákat, minden gyerek számára megszervezték az iskolát, volt egy nagy raktáruk a termények és a társadalmi termelő vállalatokként működő fazekasműhely és a malom számára.

Ilyen kísérlettel napjainkban is találkozhatunk, bár a liberális befolyás erősen eltorzította, és nem válhatott a nemzetgazdaság ésszerűsítésének modelljévé. Ez, a modern szociológia által elismert valóság, a politikai közösség felépítményét valóban meghatározó termelési mód és a társadalmi struktúra közötti viszony, a javak megtermelésére és a szolgáltatásokhoz használt eszközök jellege határozza meg a tudományostechnikai átalakulásokhoz kötődő társadalmi változást, ezzel együtt a termelés tényezői – a föld, a tőke és a munka – közötti kapcsolatokat. Az olyan gondolkodók, mint Fermín Toro és José María Baralt, akiknek a munkássága nálunk és általában véve az indoamerikai világban kevésbé ismert, a tudományos szocializmus megalkotóit megelőzve értették meg ezeket a körülményeket.

Csak a 20. század második évtizedében – amikor a III. Internacionálé eszméinek megfelelő kommunista mozgalom bontakozott ki Venezuelában – vezetik be a mi szélsőségesen hierarchizált politikai közösségünk társadalmi rendjének alapján álló közgazdasági megfontolásokat. Ez a tény egyrészt egy forradalmi irányzatot eredményez, másrészt egy reformista irányzatot. Az utóbbi a kispolgári szocializmus eszméit tette magáévá, és csatlakozott a nemzetközi szociáldemokrata mozgalomhoz. Tagsága szabadfoglalkozásúakat, vidéki kisiparosokat és kisbirtokosokat, kézműveseket, kiskereskedőket és az akkoriban csekély számban előforduló ipari vállalatok munkásait foglalta magába. Olyan, szakmák szerint kasztokra bomlott társadalmi osztály jött létre, amely a proletariátus és a burzsoázia között ingadozott, tagjai azonban végül a nemzetközivé vált mono- és az oligopolikus tőke kibontakozása nyomán, a munkamegosztás romboló hatásainak következtében kiszorultak a burzsoázia tagjai közül, és a proletariátus soraiban kötöttek ki.

Ezt a reformizmust a hatvanas évekre már a nemzetközivé lett burzsoázia és venezuelai megfelelője uralta, amelyet az eliteknek a már említett Punto Fijo-i egyezményében rögzített egyetértése kísért. Forradalmi és szocialista természetű felforgató mozgalom alakult ki, melyet azonban könnyedén levertek a dél-amerikai diktatúrákétól semmiben sem különböző brutális elnyomás és a nemzeti proletariátus széthúzása segítségével. Ez a proletariátus csak akkor egyesült, amikor az elnyomás kegyetlensége és a kőolajjárdékok miatti életszínvonal-csökkenés egyre növekvő szegénységgel fenyegetett.

Tény, hogy a konzervatív, nemzeti és nemzetközi erők reakciója felébresztette a venezuelaiak többségében a „nemzeti szellemet”. Ám az is igaz, hogy ez a szellem – súlyos belső szakadásokkal – több politikai és társadalmi mozgalomban él tovább, és így megakadályozza egy olyan „osztálytudat” kialakulását, amely erőt képviselne a reakciós erők tevékenységével való szembeszálláshoz.

A Zamora ezredes-féle átmeneti szocializmus bukása

Venezuela életében a tőke uralmához vezető folyamat zajlott, amelyen cseppet sem változtatott az Ezequiel Zamora ezredes vezette mozgalom. Zamorát a Pierre-Joseph Proudhon, Louis Blanc és Auguste Blanqui által felvázolt, úgynevezett „átmeneti szocializmus” eszméi vezérelték. Elgondolása – amely szinte bizonyosan sógora, a korszak európai történetéről jól tájékozott, elzászi Juan Caspers hatására alakult ki – a konzervatív erőkkel szembenálló szervezet, a nemzet életét polarizáló Liberális Párt regionális politikai vezetőjévé tette őt. Zamora nevéhez fűződik az osztályharc kibontakozása a nemzeti gazdaságot és politikát kézben tartó konzervatív oligarchia és a mostanihoz hasonló jellegű proletariátus között; ez a proletariátus jobbra olyan okokból egyesült, amelyek ma is előmozdítják egységes fellépését.

Bár a korszak, a 19. század ötvenes éveinek politikai kiadványai írtak az uralkodó igazságtalanságról, a földek rossz elosztásáról és a népnek a „gótok” általi kizsákmányolásáról, nem fogalmaztak meg semmilyen javaslatot az országban meglévő, a gazdasági és társadalmi fejlődést előmozdítani képes termelőerők felszabadítására vonatkozóan, mint ahogy ugyanabban az időszakban Franciaországban az átmeneti szocialisták sem, akik a napóleoni Brumaire 18-át (1799. november 9-i) ösztönözték. A szövetségi háborút irányító forradalmi erők meggyengítette az, hogy helyi vezérek ellenőrzése alatt álló területi milíciákra estek szét, ezzel megnyílt az út a Negyedik Köztársaság kezdetén az állam életében vezető szerepet betöltő arisztokrácia és a burzsoázia restaurációja számára. Venezuela történetének abban az időszakában a regionális vezérek közötti hatalmi egyensúly segítségével fennmaradt az állam egysége. Ez az egység egy, a valósággal kapcsolatban nem lévő egyenlőségen alapuló ideológiát eredményezett, és a tőkeerős nagyvárosi gazdasági körökhöz, majd a 20. század utolsó évtizedeiben a Nemzetközi Valutaalap által bevezetett gazdaságpolitika révén nemzetközivé vált burzsoáziához kapcsolódó gazdasági liberalizmus helyreállítását szolgálta.

A katonai erő és a venezuelai szocializmus

A valódi polgárháború lehetővé tette egy népi bázisú hadsereg létrejöttét. Ez a Felszabadító Hadsereghez hasonlóan ösztönözte a politikai változást, és még akkor is megmaradt újjászervezett katonai erőnek, amikor a 20. század elején módosította jellegét a konzervatív erők behatolása a kormányzati rendszerbe. Katonai erejét azért tudta megőrizni, mert olyan társadalmi mozgalomból keletkezett, amely célul tűzte ki az állam megvédelmezését a nemzeti és nemzetközi konzervatív reakciótól. Az országon belül a „Felszabadító forradalom” elnevezésű kíméletlen ellenzék fejezte ki ezt a konzervatív reakciót, nemzetközileg pedig egy német-angol szövetség általi blokádban nyilvánult meg. A „Felszabadító forradalom” elnevezésű csoport egy intézményesített vidéki milíciából indult ki, amely kezdetben a restaurációs liberalizmus által kooptált nem reguláris erőkől szerveződött. Így épültek fel akkoriban a venezuelai állam katonai erői. Cipriano Castro tábornok tervezte meg a katonai apparátust, aki újjá akarta élesíteni az osztályharc politikai elvét az átmeneti szocializmus keretein belül. Ez a szocializmusfelfogás nem a konzervatív és az újító erők közötti harc dialektikájának eredménye volt, hanem egyetlen egyén – egy jelentős személyiség – tevékenységének következménye, aki egy korábbi történelmi fejlődés hatására létrejött erőt irányított.

A Felszabadító Hadsereg csakúgy, mint az 1859-1863-as polgárháborúban résztvevő forradalmi erők legyőzték a kasztosodott konzervatív katonai erőket. És bár a Felszabadító Hadsereg feloszlott, hogy helyet adjon a tulajdonosi osztályokat szolgáló zsoldos erőnek, Zamora forradalmi erői nem oszlottak fel. Szétdarabolódtak ugyan, de a regionális milíciák megtartották népi jellegüket. Ez a jelleg az intézményessé váló Fegyveres Erőket is jellemezte a 20. század első hét évtizedében. A társadalom negatívan megkülönböztetett szektorainak tagjairól van szó, akik a kötelező katonai szolgálat sorozásain kerültek a csapatokba és a tisztikar állományába. A burzsoázia tagjai, a régi földbirtokos arisztokráciával ellentétben megvetették a katonai hivatást, mint olyasvalamit, ami alacsony szintet foglal el a „polgári társadalom” hierarchiájában, és a katonákat jóformán társadalmon kívülként kezelték, mert úgy tartották, hogy csak az tekinthető polgárnak, aki pénzzel járul hozzá a politikai közösség fenntartásához.

Az ország stratégiai védelme mint társadalmi funkció, egységet feltételez a polgárság és a katonaság között. A konzervatív oligarchia azonban a védelmi funkciót az 1830-1863-as időszakban hivatásrendi feladattá tette, a Punto Fijo-i elit viszont a 20. század utolsó évtizedeiben az Amerika-közi Kölcsönös Segítségnyújtási Szerződés keretében, a transznacionális burzsoázia érdekeinek megfelelően szervezte újjá ezt a feladatot. Ez a körülmény magyarázza alapvetően a BFM200 által játszott forradalmi szerepet. Ez a szervezet erőteljesen ösztönözte a polgár-katona összefogás gondolatát, valamint a haladó polgári erőkkel karöltve végrehajtott összes 20. századi katonai jellegű fellépést.

A forradalmi párt szükségessége

Tagadhatatlan, milyen eredményekhez vezetett a társadalom nem kedvezményezett szektorainak legtudatosabb része, az előőrs tevékenysége a forradalmi folyamatokban, melyek meghozták a venezuelai nép politikai függetlenségét, és később felváltották az egységesítő politikai centralizmust a pluralista szövetséggel. Ezek az előőrsek együtt

cselekedtek az elitnek egy viszonylag kis létszámú részevek amely humanista tudattal és egyetlen vezető irányítása alatt az elővéd előőrsévé vált, a két fogalom katonai értelmében.

Ez a sokaság a katonai erőknek olyan része volt, amely élcsapatként távolodik el a főerőktől, hogy felderítse az ellenséget és leküzdje annak előretolt állásait. A Hazañas Társaság, amely Simón Bolívert tette meg vezetővé, valamint a Liberális Párt, amelyet Ezequiel Zamora alakított meg, hogy katonai vezetője legyen a forradalomnak, mindkét helyzetben úgy léptek fel mint előőrsek, mint az elővéd elővédje. Kis részlegek voltak ezek, amelyek a legmeszszebbre nyomultak, és biztosították az összeköttetést az elővéd első vonalaival. Az előőrsek mindkét helyzetben nagyon jól ismerték az ellenséget. Ismerték az ipari nagyhatalmakban uralkodó burzsoázia érdekeit kiszolgáló földbirtokosok elővédjeinek természetét.

De az elővéd csak a győzelme eléréséhez kiküszöbölendő ellenség előretolt állásait érzekelte. Ezeknek a felszámolása volt a feladata. Akkor, amikor az elővéd osztályharcot tervezett a burzsoázia világszerte növekvő egyeduralma ellen, a szembenállást valóban az elővéd tervezte el, szembeszállt az országot közvetlenül ellenőrző földbirtokosokkal. Ezek a parasztháborúkká változott összecsapások, melyeknek politikai célja a föld feletti uralom lett, az akkori Venezuelában nem torkollottak a rendszer és a korszak politikai teóriái elleni harcokba. A konfrontációk az ország fejlődési fokából eredtek, egy olyan országból, amely extenzív mezőgazdasági kultúrával igen, de szinte semmi jelentős iparral nem rendelkezett, és nem volt a politikai központot a perifériával összekötő szárazföldi és folyami úthálózata sem. Egy olyan országból, melynek kereskedelme a mezőgazdaságból származó nyersanyagok exportjára támaszkodott, külföldi valutákban kifejezett pénzforgalma pedig a kivételezett kasztokra és az alakulóban lévő burzsoáziára korlátozódott.

A parasztság ugyanúgy szegmentálódott, mint ma a proletariátus: egy részük közvetlen jobbágyi függőségben volt a földesuraktól, más részük kisbérlő és kistulajdonos maradt. Deorientáltak voltak, egyenlőségesszméjük semmi kapcsolatban nem állt a gyakorlattal, szerveződéseik könnyen felbomlottak, ami a konzervatív reakció számára lehetővé tette, hogy visszaszerezze uralmát a föld felett, és egyben megszerezte az ország politikai ellenőrzését is. Ezzel egy időben – mint a hadi felhasználású javak kereskedelmi terjedésének terméke – megerősödött a kereskedelmi és pénzburzsoázia. Az akkori harcok megelőzték a periférián folyó háborúkat, melyek manapság „negyedik generációs háborúkként” folynak a harmadik világ térségei feletti uralomért azzal a céllal, hogy fenntartsák a kapitalista felhalmozás folyamatát.

Valószínűleg más lett volna ezeknek a háborúknak a forgatókönyve, ha a proletár elővéd tömegpárttá szerveződött volna, amelyből nemzedékek emelkednek ki, hogy felváltsák az elővédeket, fenntartsák a venezuelai társadalomban az emberi haladásért vívott harc folyamatosságát. Ilyen jellegű intézmény híján a haladó hagyomány a vezetők halálával és az előőrs folytonos felbomlásával semmivé lett, vagy a széthúzó erők erőszakos fellépése, vagy a tagok gyengeségének következtében. Ilyen helyzetben ismét újjászerveződnek a hol egymást kiegészítő, hol egymással ellentétes erők, a tehetetlenségi erő törvényének engedelmessé, a nemzetközi viszonyokhoz képest viszonylagos elmaradottságban élő venezuelai nemzet körülményei között.

Venezuela a társadalmi forradalom jelenlegi időszakában

Kétségtelen, hogy minden társadalmi forradalmi időszakban „a fejlődés meghatározott fokán – mondja Marx *A politikai gazdaságtan bírálatának alapvonalai* című munkájában – a társadalom anyagi termelőerői ellentmondásba jutnak a meglévő termelési viszonyokkal”. Ez történik ma világviszonylatban, és az események hatása Venezuelában is érvényesül. Az emberi munkát automatikusan működő gépekkel helyettesítő kibernetikának utat nyitó tudományos-technikai forradalom ellentmondásba került a társadalmi rendszert uraló ipari-mechanikus termelési móddal, és meggyengítette a társadalom szerkezetét meghatározó régi termelési viszonyokat, ennek következtében az ideológiai felépítményt, és megteremtette a feltételeket ahhoz, hogy új és minőségileg magasabb rendű termelési viszonyok jöjjenek létre, melyek az új termelőerők fejlődésének kedveznek.

Ezek a körülmények több országban ösztönözték a politikai forradalmat. Kétségtelen, hogy – a társadalom szerkezetében tapasztalható felgyorsult átalakulásnak köszönhetően –, még ha nem tudatos módon is, Venezuela esetében is kedvezően hatottak ezek a körülmények. Nyilvánvaló, hogy hazánkban a 20. század második felében új és többféle termelőközpont jött létre, melyek közül néhánynak a megalkakulását az állam sürgette, mások közösségi vagy magánlelemény termékei, és hogy ezek a kapitalista hátterű magán- vagy állami vállalatok – gyakran vonakodva – megváltoztatták profitorientált gyakorlatukat, hogy alkalmazkodjanak annak a társadalomnak az igényeihez, amelyik már nem fogadja el a kaszthelyzetet, és ami ezzel együtt jár, a gazdaság járadékos jellegét.

Fejlettebb termelési mód ösztönzése céljából a gazdaság szocialista koncepcióját javasolják, ami nem jelent állami kényszert, és azt sem, hogy megakadályoznák a közösségi kezdeményezéseket vagy a magántevékenységet. Olyan folyamatot takar, amely nem korlátozza a gazdasági szabadságjogokat, úgy tartják, a nyíltan kimondott verseny, ha nem vezet mono- és oligopóliumok kialakulásához, akkor demokratikus. Amikor szocialista gazdasági felfogásról beszélünk, nem olyan felfogásra gondolunk, mint amilyen a létező szocializmusé volt, amely kivette a termelőeszközöket a magántulajdonosok kezéből, s egy államkapitalizmust létrehozó bürokrácia kezébe adta őket.

Az már megtörtént Venezuelában, ahol a termelővállalatok nagy része az állam kezében van. Ehelyett a liberalizmus által fenntartott gazdasági elképzelés újrastrukturálását javasolják.

Az imperatívuszokat kimondó liberális nézőpont, amely autonóm tanulmányozási területnek tekinti az ember gazdasági magatartását, ma, ismeretelméleti távlatból tekintve elfogadhatatlan. Az a tendencia, amely egyesíti a komplex jelenségként kezelt emberi viselkedés – amelynek különböző aspektusai egymástól elválaszthatatlanok – vizsgálatát, elvezet annak felismeréséig, hogy a gazdaság újrastrukturálása nem egy független gazdaságtudomány tárgya, hanem a társadalmi rendszer – ahol a politikai és kulturális magatartás alapvető fontosságú – működése összetett tanulmányozásának eredménye. Vagyis egy olyan társadalmi forradalmi időszakban, mint a mostani, amikor az uralkodó társadalmi-gazdasági anyagcsere hagyományos kiindulópontjai nemcsak megkérdőjelezhetőek, hanem meg is kell kérdőjelezni őket, és ez a kritika, ahogyan Marx mondja, nem jöhet létre másutt, mint kifejezetten a politika színterén.

Ilyen körülmények között, hogy a válság csúcspontján megfelelően betetőzzük a szocialista gazdaság eredeti célját, a forradalmi politikának át kell engednie törekvéseit – minden szinten és minden területen, köztük, hatékony döntéshozatalok formájában a gazdaságén is – a társadalomtestnek, amelyből új anyagi és politikai igények fakadnak. Úgy tűnik, ez az egyetlen módja annak, hogy a forradalmi politika fenntarthassa saját stratégiáját, ahelyett, hogy harcoljon ellene, ahogyan az a 20. századi („létező”) szocializmusban történt.

A társadalmi mozgalmak és a szocializmus

Jelentős társadalmi mozgalmak bontakoznak ki, és ezek hasonló, nemzeteken átnyúló, a munkás- a női, ifjúsági és diák-, indián, afro-amerikai, béke- és környezetvédő szervezetek által képviselt törekvésekhez csatlakoznak, melyek az emberek közötti egyenlőséget az emberiség különböző összetevői, az emberiség és természeti környezete közötti egyensúly irányába mutató, fenntartható fejlődés eszméjén belül keresik. Ezek olyan társadalmi áramlatok, melyek Venezuelában aktívan csatlakoztak a forradalmi folyamathoz, erkölcsileg és fizikailag erősítették meg azt. Az emberek közötti egyenlőségre és a természeti környezet tiszteletben tartására irányuló törekvésük szembehelyezi őket az emberi különbözőségeket hangsúlyozó és a földi életet súlyosan fenyegető neoliberalizmus konzervatív politikájával.

Ez a tény eleinte kielégíti az emberek közötti egyenlőség – amely a szocialista gondolkodás minden időszakának sajátja, az ország ideológiájában pedig kiemelten kezelt eszme – és a természeti környezet mint az emberek földi létét lehetővé tevő biológiai tér iránti tisztelet eszméjét. Ebben az összefüggésben ezeknek a mozgalmaknak a nagy része bizonyosan szocialista nézeteket vall. De ha nem, akkor is a szocializmushoz szervesen hozzátartozó humanista gondolkodásmódot erősítik, különösen amikor a lényegét alkotó egyenlőségért küzdenek. Így a szocialisták számára feltétlen parancs, hogy támogassák ezeket a mozgalmakat mint a civilizáció legmagasabb rendű eszményeinek kifejeződését.

A kispolgárság a forradalomban

Kétségtelen, hogy a transznacionális burzsoáziának a bolivári forradalommal szembeni belső reakciója kihasználta az államapparátus meg a köz- és magán termelővállalatok bürokrataivá lett kispolgárságban felgyűlt erőt. Felhasználta ennek érdekében a rendi hierarchia által kiváltott érzelmeket; felhasználja továbbá az államnak az örökletes vagy szakmai tekintélyen alapuló társadalmi megbecsüléséből adódó lehetőségeket. Egy szélsőségesen hierarchizált rendben a felsőbb társadalmi kategóriához való tartozás érzése a termelő- és pénztőkét ellenőrző burzsoáziában a gazdagság felhalmozása révén – az őt fenyegető proletarializálódás folyamatával össze nem egyeztethető – „osztálygöggöt” ébresztett. Tény, hogy a kispolgárság soraiból kerültek ki azok, akiket egyes szociológusok „új szegényeknek” neveznek. A szegénységük abból eredt, hogy elértektelenedett vagy elveszett személyes tulajdonuk és bevételi forrásuk.

Az oligarchiának nem volt nehéz sikerre vinnie ezt a célkitűzést. A középszerűségből táplálkozó és a banalitásban örömét lelő középszerűség – a tömegkommunikáció – kézben tartása volt a cél elérésének az eszköze. Több mint három generáción keresztül minden nap a trivialis lett ezen társadalmi réteg – amely idő és tér nélküli történetekkel és jelenetekkel népesíti be emlékezetét – kultúrájának az uralkodó aspektusa. Ez a globalizált piac általi virtuális birodalom létehez szükséges és elégséges feltétel. Állampolgárból pusztá fogyasztókká lettek, akik nem az életminőség javításához szükséges cikkeket vásárolják meg, hanem a hiúságukat kielégítő ócskaságokat. A liberalizmus biztosította ennek a virtuális birodalomnak a terjeszkedését, megteremtette

számára a feltételeket, hogy új termékeket dobjon piacra, melyek mozgásban tartják a tőkét, és megakadályozzák a régi termékek értékének elavulását és értékvesztését, továbbá a pénz elértéktelenedését.

A venezuelai népnek ez a szegmense a 90-es évekre az ország lakosságának 13,65 százalékát képviselte. A folyamat a szabad verseny által kijelölt kontextuson belüli társadalmi felemelkedés lehetőségének ígézetével kecsegtetett, ami magába foglalja a nem személyes érdemből, hanem a rendi helyzetből elért „tisztelet” fenntartását. Az eltömegesedés felgyorsította a szélsőséges magatartásformák térhódítását. Ez a réteg irracionális módon arra gyanakodott, hogy a forradalmi politika következtében elveszti személyes javait és gyermekei személyes javait, de még a gyerekeit is. Ez a gyanú *ipso facto* vitathatatlan evidenciává alakult, és a társadalom marginalizálódott rétegeivel szembeni ellenszenv pillanatok alatt ádáz gyűlöletté változott. Ezek a körülmények váltották ki azokat az infantilis magatartásformákat, amelyek a 2002-ben megnyilvánult konspirációs erőszakot táplálták.

De felbukkantak olyan, nyilvánvalóan kisebbségben lévő áramlatok is, melyek helyzetük teljes tudatában a változás társadalmi mozgalmaihoz csatlakoztak. A Pozitív Középosztály elnevezésű szervezet, amelyből stratégiai és taktikai okokból kivált az úgynevezett forradalmi középosztály, és jelentős társadalmi erővé vált, amely csatlakozott az előző fejezetben már említett erőkhöz; ezek az erők az egyenlőség és az anti-imperializmus elveit vallják. Ezeket a mozgalmakat, akár csak amazokat, általában vonzzák a szocialista eszmények. Tevékenységük bizonyosan hozzájárult az elidegenített szektor leszereléséhez.

Az ellenállási háború mint a szocialista gondolat része

Vitathatatlan a szocialista gondolkodás békeszerető irányultsága. A politikai célok elérésére irányuló háborút elutasítva a párbeszédnek és a vitának kell a forradalmi tevékenység céljává lennie. Az alkotmány békeövezetté nyilvánítja Venezuela területét. Kifejeződik ebben az a népi akarát, hogy senki erőszakos cselekményekkel ne kényszerítse ki a társadalom rendjének megváltoztatását. Ez a felfogás – mely magába foglalja a fenyegetés vagy az erő alkalmazásának tilalmát, az ellentétek békés megoldását, a más államok belügyeibe való be nem avatkozást és a békés egymás mellettélést – megfelel a földi élet összes létező formája – beleértve az emberi nem ésszerű szaporodását is – tiszteletén alapuló háborúellenes hozzáállásnak, amely a szocialista etika alapja.

A mi felfogásunkban a tőkefelhalmozás az a mechanizmus – a tőkének a mono- és oligopolikus felhalmozásáért folytatott háborújától ezúttal eltekintve –, amely a globalizált piac uralmáért versengő burzsoáziák politikai közösségének proletariátusait szembeállítja egymással. A jelenlegi összeütközésekben, amelyekben eltörlődtek a katonai és polgári tevékenységek közötti határok, a társadalom nem kedvezményezett szektorai állnak egymással szemben halálos ellenségeként a csatamezőkön vagy a konfliktusba bevont lakott területeken.

Ezek az erőszakos összeütközések – különösen a fejlődésben elmaradt perifériák területeire való áthelyezésük miatt – a földi civilizációból kizárt társadalmi alvilágot képviselő lakosság növekedésének ellenőrző eszközévé váltak. A szegények és nyomorultak vándorlási hullámának megfékezéséről van szó, akiket vonz a régi kolonialista vagy neokolonialista országok talmi ragyogása, és ott keresik annak lehetőségét, hogy

az emberi méltósággal összhangban lévő életszínvonalat érjenek el.

A békeszerető elhivatottság azonban nem maradhat fegyvertelen. Megvan a kockázata a nagyhatalmak vagy az alkalmi koalíciók – mint például az angol-német szövetség, amely a 20. század elején blokád alá helyezte Venezuelát – által ellenőrzött nemzetek feletti intézmények használatán keresztül az egyoldalú vagy kollektív katonai beavatkozásoknak, melyek veszélybe sodorhatják az országban folyó változtatási folyamatokat. Ezért a venezuelai szocialista gondolkodásnak tartalmaznia kell az ellenállási háború gondolatát, nemcsak mint védekezést az esetleges idegen intervenciókkal szemben, hanem mint a társadalmi élet sajátos praxisát, amely a részvételi demokrácia kereteiben szavatolja a népszuverenitás gyakorlását.

A forradalom nemzetközivé tételének szükségessége

Bármilyen eltökélt is népünk az ellenállásra, a nemzetközi politikát uraló kapitalista nagyhatalmak és a venezuelai nemzeti hatalom közötti erőviszonyok egyenlőtlenségei nem tennék lehetővé, hogy semlegesítsük a neokonzervatív erőket vagy megelőzzük támadásukat – annál kevésbé, mert csatlakozna hozzájuk a teljhatalmától megfosztott oligarchia által szervezett belső „ötödik hadoszlop”. Az olyan nagyhatalmakkal – különösen az Orosz Föderációval, Kínával és Indiával – való alkalmi szövetség, mivel ezek egy multipoláris világrend hívei és szembenállnak az Egyesült Államok egypólusú uralmával, továbbá a Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (OPEC), az El Nem Kötelezett Országok Mozgalma és a Dél-amerikai Nemzetek Közösségének megerősödése a venezuelai szocialisták jelenlegi gondolkodásának részét képezik.

Ez a hatalmas közösség, az ipari világban és az amerikai földrész szolidaritást érdemlő testvéri államaiban jelen lévő radikális mozgalmakkal együtt képviseli az uralgó imperializmus antitézisét az egyoldalúság és a sokoldalúság közötti alapvető elmentmondásban, amely az emberiség jelenlegi dialektikáját jellemzi. A lényegileg békeszerető szocialista eszmevilágban helyet kell kapnia a dél-amerikai kontinensen élő népek egyesítésének, ennek megvalósításában kiemelkedő szerepet játszott felszabadítónk, Simón Bolívar.

A béke álláspontja a háborúval szemben az, hogy ennek a térségnek a hatalmi egyensúllyal rendelkező világrend kialakulását befolyásolni képes geostratégiai régióvá kell válnia, ez az érvényes út ahhoz, hogy olyan nemzetek feletti intézmények alakuljanak, amelyek erőszak helyett a jogot alkalmazzák. Ezen a módon érhető el, hogy az Amerikai Szabadkereskedelmi Övezetet (ALCA), amely az indo-amerikai közeget az Egyesült Államok „hátsó udvaráéának szerepére kárhoztatja, felváltsa az Amerika Bolívari Alternatívája (ALBA), mint olyan eszköz, amelyik egyenjogúsítja az amerikai földrész területein a politikai közösségeket, valamint e közösségek kiváltságok nélküli rétegeit azokkal a kisebbségekkel, amelyek a kezükben tartják az uralmat a gazdaságok és politikai rendszerek fölött. Az ALCA célja a kereskedelem liberalizálása és normalizálása, valamint a térségbe történő befektetés, amivel megerősíti a földrajzi térségünkben jelen lévő plutokráciák hatalmát, az ALBA viszont céljait eszközöknek tekinti a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni harchoz. Dialektikus viszony jött létre, miközben az ALBA, a Venezuela által irányított terv szerint halad előre az indo-amerikai és karibi világban, az ALCA modellje meghátrál a regionális közvéleménnyel szemben, amelybe beleértendő az angol-amerikai társadalom jelentős szektorai is.

A venezuelai szocialista program szintézise

A szocialista gondolatvilág nem valósulhatna meg a venezuelai állam kormányának erőteljes beavatkozása nélkül; az állam kezében összpontosul a hatalom azáltal, hogy ő kezeli az olajjádékokat, koncentrálja a legnagyobb tőkét, tulajdonosa a nemzetgazdaság alapját képező legfőbb vállalatoknak, ő az erő kizárólagos törvényes használója. Ez a következő intézkedéseket feltételezi:

1) A néphatalom megerősítése a Közösségi Tanácsok hatékony fejlesztésével. Ezzel egyidejűleg gyengíteni kell azoknak a régi hatalmi struktúráknak a szerepét, amelyek a kormány-, regionális és a helyi szervekben összpontosultak és a parlamentáris demokrácia gondolatának feleltek meg.

2) A nemzeti szellem és az állampolgári öntudat megerősítését célzó szocializációs folyamat előmozdítása, hogy megerősödjön a nemzeti szellem és az állampolgári öntudat, biztosítva legyen a személyiség egészséges fejlődése. Ez azt jelenti, hogy a személyiség tisztában legyen léte értelmével, fizikai és pszichikai képességeivel, helyével a társadalmi összességben, ahol a hozzá hasonlókkal azonos társadalmi helyzeteket él át, s így kialakulhat benne az osztálytudat. Ez a dinamika az állampolgár számára kisgyerek korától élete végéig lehetővé teszi, hogy megossza mindennapi elfoglaltságait a tágabb környezetében élőkkel, és így elsajátítsa a népünk kultúrájára jellemző szokásokat és hagyományokat. Biztosítani kell az állampolgárok részére a folyamatos és szervezett oktatási rendszert, a tudományos ismeretekhez és a termelő technikák elsajátításához való hozzáférést és azok folyamatos frissítését, az emberi események rendszeres, fokozatos megismerését, olyan médiumokon keresztül, amelyek hiteles információt és egészséges szórakozást nyújtanak.

3) Elő kell mozdítani a tudományos és technikai kutatóprogramokat oly módon, hogy kutatói központokat és hálózatokat létesítsünk, szorosan összekapcsoljuk őket indo-amerikai ekvivalenseikkel és a világ hasonló intézményeivel, hogy ösztönözzék a résztvevők társadalmi és kulturális átalakulását és a népi tapasztalatokra épülő megismerés társadalmi megszervezését. Ezt az erőfeszítést ki kell egészíteni a telekommunikációs, a multimédiás infrastruktúra telepítésével, amely megkönnyíti a kapcsolat-teremtést az e tevékenységekben résztvevő egyéni és kollektív szereplők között, valamint a munkájuk eredményeit használókkal, továbbá a közösségi központokkal és a termelővállalatokkal.

4) Segíteni kell a termelőapparátus fejlődésének ösztönzését a fenntartható gazdaság keretében. Új állami, községi és magánvállalatok létesítésével, a meglévők megerősítésével, lehetséges stratégiai egyesületekkel, nemzetközi termelőkkel kötött közvetlen befektetés, a tőke adományozása, a könnyített hitelek és a technikai, törvényi és adminisztratív asszisztencia útján. Ennek a célnak az elérése csak az államnak a pénzügyi szektor és a pénzügypolitika feletti közvetlen ellenőrzése révén lehetséges. Olyan tevékenységről van szó, melynek célja a belső igények kielégítése – az ország kínálta kapacitásokkal összhangban lévő javak termelése és szolgáltatások útján –, továbbá felesleg termelése, különösen az indoamerikai területen belüli nemzetközi kereskedelem élénkítésére. Mindez az Amerika Bolívari Alternatívájának alapjául szolgáló szegénység és kirekesztés elleni harc eszköze.

5) Nem egyszerű reformról van szó, hanem mezőgazdasági forradalomról, mely magába foglalja a földjeink termékenységének növeléséhez meg a városi és a vidéki életfeltételek között meglévő szakadéknyi különbségek eltörléséhez szükséges

optimális agráripari fejlesztést. A belső piac erősítésének és az exportálható termékfelesleg növelésének járulékos mechanizmusáról, amely szoros kapcsolatban áll az állam stratégiai biztonságával. Ezért erre a tevékenységre a terület és a nemzeti szuverenitás katonai védelméhez hasonló rendű szociális funkcióként kell tekinteni, hiszen az élelmiszer-ellátás biztonsága erőt jelent a konfliktusokkal terhes nemzetközi viszonylatban.

6) Bővíteni kell az egészségügyi, oktatási, szabadidős, közlekedési szolgáltatásokat és az alapvető fogyasztási javak elosztását mint az egyenlőségre épülő társadalom felépítésének eszközeit olyan fogyasztási módszerekkel, amelyek függetlenek a termelt javak elosztásától. Több és jobb közintézmény létrehozásával kell biztosítanunk, hogy az állampolgárok vásárlási és életviteli szokásai hasonlókká váljanak.

7) Erősen progresszív adókat kell bevezetni, amelyek a társadalmi élet legkedvezőbb helyzetben lévő tagjait arra kötelezik, hogy jövedelmükkel arányosan járuljanak hozzá embertársaik, a közösség és az állam fejlődéséhez.

8) Meg kell fogalmazni az indoamerikai és globális társadalmi és nemzeti népmozgalmak egyenlőség és szabadságigényeit, elismerve a szereplők sokféleségét és a harci formák, kultúrák, identitások, kozmológiák és szabadságigények különbözőségeit, amelyek szembehelyezkednek a globalizált neoliberalizmussal és az imperializmussal.

9) Ösztönözni kell az állampolgárok részvételét az állam katonai védelmében, meggyökereztetve a polgárkatonák eszméjét és az ellenállási háború fogalmát, az aktív erők, a Tartalékosok és a Területi Gárda keretében. Olyan mechanizmus ez, amely megvédi a venezuelai életvitelt, a nemzeti függetlenséget és a haza területét.

10) Elő kell mozdítani a multilateralizmusra irányuló külpolitikát, hogy olyan nemzetközi jogrendszer jöjjön létre, amely biztosítja a népek és az egyének jogait, közvetlen célnak tekintve a hatalmi egyensúlyt garantáló multipoláris nemzetközi rend kiépítését, amely a lehető legkisebbre csökkenti a háború kockázatát. Ebben a geostratégiai régióban ahhoz, hogy a nemzetközi struktúra alakításához elegendő befolyásunk legyen, elsődleges fontosságú az indoamerikai népek integrációja.

A párt

Chávez választói bázisa és a bolivári forradalom

A történelem mostani időszakában mi, venezuelaiak, és általában a világ lakossága, tanúi voltunk egy olyan eseménysorozatnak, amikor a caracasi proletariátus, érthető módon, politikai forradalmat robbantott ki, amely kezébe helyezte a venezuelai kormányservek ellenőrzését. Ez a változás magába foglalta a venezuelai szocializmus

fentebb kifejtett politikai tézisének összefoglaló, tízpontos programhoz igazított állami politika kibontakozását. Megfigyelhettük a 80-as évektől különös mértékben jelen lévő aktív és passzív ellenállást, amely a nagy történelmi összefüggések megnyilvánulásaként és a politikai erőszak minimális alkalmazásával – a képviselői demokrácia kínálta módszerekkel – 1999-ben az állam kormánya, a katonai vezetés élén is változást eredményezett, és előzőleg mint előőrskirobbantotta az 1992. február 4-i és november 27-i lázadásokat.

Ennek az ellenállásnak leghatározottabb képviselői tiltakozó megmozdulásokat szerveztek különféle közterületeken, melyek 1989. február 27-én teljesedtek ki, az El Caracazo néven ismert társadalmi felkeléssel. Ez volt az előfutára a fentebb említett katonai felkeléseknek. A tiltakozó tömegek politikailag támogatták a baloldali pártokat és mozgalmakat, melyek legalább nyilvánosan adtak hangot a szocialista gondolkodás ihlette kételyeiknek. Ez a magatartás a köztársaság kongresszusában helyeket biztosított ezeknek a politikai szervezeteknek és uralmat néhány helyi és regionális kormányban, ám megosztottságuk miatt kevésbé hatékonyan és alacsony minőségben járultak csak hozzá a változás mozgalmához. Eközben kevésbé öntudatos, a bizalmatlanság és a véres elnyomás miatti félelmükben apátiába süppedt rétegük passzív ellenállást gyakorolt, nem vett részt a politikai és társadalmi folyamatokban, amelyek a politikai rendszert fenntartó intézmények kialakításának nyitottak teret. Vitathatatlan, hogy ez a kétféle attitűd, illetve magatartás vezetett oda, hogy 1830-tól kezdve – kis megszakításokkal – az állam által ellenőrzött hatalmi apparátusból eltűntek.

Ilyen körülmények között az 1998-as választás újjáélesztette a gyarmati időszak óta meglévő ellentmondást, amely szembeállította a születőben lévő burzsoáziával összekapcsolt, pozitívan megkülönböztetett társadalmi rétegeket a lakosság negatívan megkülönböztetett csoportjaival, melyek a rabszolgaság és a szolgaság körülményei között adták munkaerejüket a gyarmati időszak és a függetlenség első századának földesurai által uralt feudális társadalom számára csakúgy, mint a kapitalista társadalomnak, amely a 20. században az olajiparba való benyomulással vette kezdetét, így jött létre az a világtrend, amelyben a periféria területei, az ott élő elmaradott lakossággal, eszközeikkel és munkaerejükkel tették teljessé a felgyorsult iramban globalizálódó piac gazdasági ciklusát. Ebben a keretben, az alapvetően választási jellegű szervezeten, az Ötödik Köztársaság Mozgalmon (ÖKM) keresztül az országban jelen lévő, főleg szocialista erőket felölelő politikai szervezetekkel szövetségbe – melyek együttesét Hazafias Pólusnak nevezték – létrejött a „Chávez népe”. Heterogén együttes, amely közvetlenül kötődik a forradalmi folyamat vezetőjéhez, aki 1999-től napjainkig a venezuelai politikai valóságot meghatározó átmeneti rendszer vezető személyisége. Ennek a hibrid együttesnek abban az időszakban nemcsak az jutott feladatául, hogy a forradalmi folyamat érvényességét választás útján fenntartsa, hanem, hogy a katonai intézmények haladó szektoraival együtt hozzájáruljon a neoliberais reakció aszimmetrikus háború keretében véghez vitt tényleges akciói elleni védelemhez.

A liberális restaurációs forradalom, az osztályharc és a venezuelai Kommunista Párt

A jelenlegi forradalmi folyamat legközvetlenebb előzménye az 1899-es liberális restaurációs forradalom volt, amelynek a Cipriano Castro által vezetett tachirai liberális egyesület volt az előőrse. A csalódott liberálisok felláztak a konzervatív oligarchi-

ának az államhatalomba való visszatérése miatt, és elővédként a politikai közösség strukturális szegénységének bázisát, a parasztságot használták. Kezdetben integráló mozgalomról volt szó, amivel szemben nem a hagyományos földbirtokos arisztokrácia lépett fel, hanem a nagyvárosok kapitalista enklávéjához szorosan kapcsolódó, a nemzeti burzsoáziában testet öltött kapitalizmus, versenyeivel és konfliktusaival. A 20. századi két világháború fejezte ki ezt a nagyhatalmak burzsoáziái közötti versenyt.

A liberális restaurációs forradalom nyíltan vallotta az országon belüli osztályharcot, nemzetközi síkon pedig az antiimperializmust abban a történelmi pillanatban, amikor a szén helyettesítő szénhidrogének felhasználása nyomán bekövetkező technikai átalakulásból eredő társadalmi forradalom beköszöntött. Nem meglepő tehát, hogy a 20. század első felében a venezuelai Andok lázadásaihoz hasonlítható politikai forradalmak törtek ki külföldön, mint például a mexikói forradalom és az oroszországi szovjet forradalom, még akkor is, ha a folyamatok résztvevői között nem volt semmilyen összekötő kapocs. Ezt a tényt nem vették figyelembe a tudományos szocializmus teoretikusai, akik a fejlett európai tőkés társadalmak valóságai alapján kialakított téziseiket általánossá tették. Arra törekedtek, mint a liberalizmus is tette, hogy egyöntetűvé tegyenek egy anyagi valójában jelenlévő sokféleséget, és nem ismerték az egyes társadalmi valóságok különleges sajátosságait. Ezzel a problémával szembesülnek aztán az orosz forradalomban a volt cári birodalom nemzetiségeinek kérdése kapcsán.

Az új integráló folyamattal a modemitás keretében, a helyi és a nemzetközi burzsoázia politikai viszonyai között kellett szembenézni, akárcsak napjainkban. Egyrészt az úgynevezett „Felszabadító Forradalom”-bán testet öltött, a szénhidrogének területén koncesszióval rendelkező Egyesült Államok-beli vállalat érdekeihez kapcsolódó nemzeti burzsoázia pénzügyi szektora által vezetett belső „ötödik hadoszloppal”, másrészt ellenállni Németország és Nagy-Britannia hadihajó-blokádjának, ugyanakkor visszaverni egy Kolumbia felőli inváziót. Az inváziót együttesen hajtotta végre a Konzervatív Pártba tömörült kolumbiai földbirtokos arisztokrácia és a Liberális Párt úgynevezett „golgotáiból” álló burzsoá frakció. (A Liberális Párt 1880-tól mindmáig uralkodik a szomszédos ország politikai porondján.) A restaurációs mozgalom mindenesetre sikeresen szállt szembe ezzel a fegyveres reakcióval; de végzett vele a Juan Vicente Gómez nevével fémjelzett, a folyamat katonai erejévé vált belső viszályszító csoport – mégpedig akkor, amikor ez utóbbi még kisebbségben volt, és nem számíthatott a forradalmi regionális milícia segítségére, ám az Egyesült Államok katonai erejének közvetlen részvételével megkaparintotta a hatalom ellenőrzését.

De a 19. század forradalmi folyamataitól eltérően ezúttal nem foszlott semmivé az integráló erő. Az integráló mozgalom magja megmaradt a milíciák kebelében, és ezekből az intézményesítést követően megalakult a Nemzeti Hadsereg. így került sor a 20. századi forradalmi politikai erőszak első jelentős eseményére: az 1919. január 15-i katonai puccsra. Fiatal katonák által véghezvitt erőszakos akció volt ez, akik kapcsolatban álltak a diákmozgalommal, a régi forradalmárokkal és értelmiségiekkel. A pozitívizmus ideológiai felfogásában ez utóbbiak szálltak szembe az államhatalom ellenőrzése terén a burzsoáziával. Olyan magatartásról volt szó, melyet Németország, az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország rendszereinek bukása, továbbá a mexikói és a szovjet forradalom győzelme ösztönzött. Tartós kapcsolat jött létre a katonai parancsnokságok szektorai és a politikai mozgalom között, és ez a kapcsolat kifejezte az ország integráló erejét. Egy sor polgárikatonai felkelésben öltött testet, melyek kijelölték a nemzeti politikai átalakulás menetét az egész 20. századra vonatkozóan, és az 1992. február 4-i, illetve november 27-i felkelésekben érték el tetőpontjukat.

Az 1919-es lázadók csoportján belül valószínűleg voltak néhányan azok közül, akik

1927-ben Mexikóban a Venezuelai Forradalom Pártja alapítói lesznek, amelyből majd 1931. március 5-én az illegalitásban megalakul a Venezuelai Kommunista Párt. Ez a politikai erő hozta szerves kapcsolatba az ország élő radikális hagyományát a tudományos szocializmussal. Ez az elméleti alapvetés a 19. századi determinizmus jegyében fejlődött ki, amely lehetővé tette az anyagi jelenségek bizonyítható megismerését. Ez a tétel megfelel Marx tapasztalati megfigyelésének az európai népek történeti fejlődését illetően, amely szerint, közvetlen a kapcsolat a termelőerők meghatározta időszakban uralkodó termelési mód és a mindenkor elért társadalmi forma között. Ez a politikai szervezet fogja elterjeszteni azokat a nézeteket, amelyek szembenállnak az egész elmúlt század uralkodó áramlatával, a venezuelai gazdasági liberalizmussal.

A Forradalmi Párt bomlása a polgári szocializmus egyeduralma idején

A proletár tömegek a 20. században csak három alkalommal léptek színre újra: az 1945. október 18-i, az 1958. január 23-i polgári szocialista forradalmakban és az 1989 februárjában kezdődő szociális felkelésben; az utóbbi indította el az 1999-es politikai forradalmat. Az imént említett két polgári szocialista forradalmat, melyeket különféle tömegpártokban a népi rétegek fékentartására szerveztek, részben az uralkodó társadalmi osztály valósította meg a kispolgársággal szövetkezve, amely a kapitalista társadalom megszilárdítása érdekében akarta orvosolni a szociális bajokat.

Ebbe a kategóriába tartoznak a szociáldemokraták és a szociálkeresztények követői is, akik a hátrányosan megkülönböztetett szektorok sorsán kívántak javítani; az úgynevezett civil szervezetek, a transznacionális tendenciák irányában haladó neoliberalizmuson belül szervezett politikai közösségekben az úgynevezett „civil társadalom” képviselői; a szakszervezeti vezetők és a szakmai szervezetek tagjai, és végül a mindenféle természetű nemzeti reformerek. Ez a szocializmus az egész társadalom javára a szabadkereskedelmet kínálja, a gazdaság fejlődése és a foglalkoztatás növelése érdekében védővámokat, végül a „jó állampolgároknak” az élet és a tulajdon fizikai biztonságát, miközben kegyetlenül elnyomja a tiltakozó rétegeket, és katonáit – a fentebb már említett „negyedik generációs háborúk” felfogásának keretében kifejlesztett globalizált harcok részeként – közepes intenzitású regionális konfliktusokban való részvételre készíti fel.

Bomlasztó erőkről van szó, hiszen alapjában a „civil társadalomról” szóló felfogás kiterjesztésével a venezuelai lakosság és terület fontos részét kizárták: a létfenntartó gazdaságban elhelyezkedő társadalmi szektort, az úgynevezett „strukturális szegénység” alkotóelemeit, valamint a hagyományos gazdasági tevékenységek széles körét. A civil társadalom fogalma „cenzusos demokráciát” jelent. A demokráciának ez a formája azokat az önkéntesen szerveződött politikai és társadalmi csoportokat tette meg politikai és társadalmi szereplőkké, amelyek gazdaságilag önállóak, függetlenek az államtól és a fennálló törvényes rendhez kötődnek; kizárta viszont azokat a szervezetlen csoportokat, amelyek erősen függtek az állami támogatástól, illegálisan telepedtek le, bádogvárosokban és egyéb rögtönzött lakóhelyeken laktak, rendszeres munkájuk nem volt. Ebből a szociális szektorból kerültek ki a szélsőséges politikai mozgalmak tömegei, akiket megtévesztett a paternalizmus és a klientúrarendszer demagógiája és gyakorlata. Így nemcsak kooptálták a lakosságnak ezt a szegmensét, hanem mozgalmukba a jelentős számú értelmiségi és diák mellett bevették a gyári munkásság

és a szakmai testületek nagy részét is. A nemzeti politikai színteret 1945-től 1999-ig ez a szövetség uralja majd, amely lényegében a kapitalista polgárság fejlődésének kedvez, kiemelten a gazdaság harmadik, szolgáltató szektorában működő vállalatainak.

A Forradalmi Párt – Venezuela Kommunista Pártja (VKP) – ellenzéki politikát folytatott, és propagandájával leleplezte a liberáliskapitalista ideológiát, amely Venezuelában az olajkitermelés kezdeteitől fokozatosan teret nyert. Ez utóbbi feladathoz a diákmozgalom bizonyult megfelelő terepnek, innen került ki az integrálást hirdető mozgalom „élcsapatának” nagy része, bár a dolgozói mozgalmak kezdeményei is fontosak voltak. Kétségkívül előmozdított egy olyan átfogó politikai mozgalmat, amely tevékenységében egyesíteni igyekezett valamennyi nemzeti tiltakozó és antiimperialista csoportosulást. 1936-ban egyesült a Nemzeti Demokratikus Párttal, melytől aztán egy évvel később különvált. Az egyesülés és a különválás veszteségekkel járt, a távozó tagok alapítják meg később a Demokratikus Akció (DA) elnevezésű pártot, amely főszerepet játszik majd a polgári szocializmus létrejöttében.

A múlt század 60-as éveiben ezen az egységesítő irányzaton belül a VKP csatlakozott a DA egyik elszakadó csoportja által kezdeményezett fegyveres harchoz. Ennek a politikai szervezetnek egyik szegmense – a Baloldali Forradalmi Mozgalom (BFM) – szerette volna helyreállítani a forradalmi és antiimperialista irányvonalat, fellázadt a párt vezetése ellen, hogy a politikai erőszak segítségével megszerezze az állam ellenőrzése feletti hatalmat. A harcok több mint egy évtizeden át folytak, a nem reguláris háborús technikákat vegyesen használták az erőszakos összeesküvéssel, de katonai alakulatokat is igénybe vettek időnként, míg végül viszonylag elszigetelten, a kapitalista enklávék periférikus területein mély belső ellentmondásokba keveredtek, és szinte megállíthatatlan szétesés vette kezdetét, ami katonailag és politikailag tovább gyengítette a mozgalmat. A 20. századi venezuelai forradalmi folyamatnak ez az időszaka a hidegháború része volt, amely világméretben szembeállította egymással a nagy iramban a szétesés felé haladó liberális kapitalizmus erőit. A szabadkereskedelem helyét a mono- és oligopóliumok vették át, ezek a pénztökével közösen globalizált világot uralnak, amelyben a tőkekivitel nagyobb jelentőségű, mint a termékkivitel.

A „chávizmus”, a Hazafias Pólus és a forradalmi erők újraegyesítése

A forradalmi erők szétszórtsága miatt tucatnál több közepes, kicsi és egészen apró politikai párt és mozgalom keletkezett, melyek két elkülönült stratégiai vonalat tettek magukévá: a képviselői demokrácia gyakorlatát használva, „élcsapatként” működve a proletariátusban kialakítják az osztálytudatot, és a baloldali gyermekbetegség áldozataként egy politikai-társadalmi apparátus és logisztikai támasz nélküli fegyveres harcban fenntartják magukat. De a két irányzat közül egyik sem vette figyelembe a szomszéd országokból – ahol felgyűlt az uralkodó társadalompolitikával szembeni ellenérzés – érkező migráció által táplált, egyre nagyobb népséget tömörítő társadalmi szektort, amelyben a strukturális szegénység gyökerezik. A John Williams nevével fémjelzett 1989-es Washingtoni egyezmény, melyet a venezuelai államra is ráerőltettek, viharossá fokozta a felháborodást. Tény, hogy ez a szociális együttes lett valójában az 1989 februári események főszereplője, miközben a szocialista mozgalmak vitaköreiben tévesen úgy vélekedtek, csupán a lumpenproletariátus megnyilvánulásáról van szó.

A baloldal gyermekbetegségében szenvedő csoportosulásoknak szinte semmilyen

hatásuk nem volt az ország életére, kivéve, hogy az állam az elnyomó apparátus fenntartásának igazolásaként használta őket. Az elnyomó apparátus különösen a városi területeken és a vidéki településeken található ellenzéki társadalmi szektorok visszatartására szolgált. A formális demokrácia gyakorlatait alkalmazó szervezetek azonban nem ilyen irányban fejlődtek. A VKP kivételével revizionista szemszögből vetették fel újra a tudományos szocializmusról vallott politikai nézeteiket, többé-kevésbé kiegészítve ezeket Antonio Gramscinak a „kulturális hegemoniáról” szóló elméletével, valamint az eurokommunizmus néhány elképzelésével a „többpártrendszerrel”, mint a demokrácia ismertetőjeléről; az volt továbbá a véleményük, hogy a szocializmust békés úton, diktatúra nélkül kell megvalósítani. Látva – a Szovjetunió Kommunista Pártja „proletárdiktatúra” értelmezésének betudhatóan – a kommunista blokk szétesésének fenyegető jeleit, ennek nyomait az új kiváltságos osztály létrehozása és az úgynevezett „létező szocializmusnak” a Varsói Szerződés országaira kényszerített gyakorlatában, számukra a többpártiság szinte politikai imperatívuszt jelentett.

Ezeken a revizionista gyakorlatokon keresztül a venezuelai baloldali politikai pártok és szervezetek az ország kormányának különböző szintű parlamenti intézményeiben megszilárdították kis területek feletti uralmukat, az ellenőrzést a szövetség néhány államában, néhány nagyvárosban a munkásmozgalom és az állami egyetemeken a diákmozgalom befolyási övezeteiben. De a képviselői demokrácia választási gyakorlatának elfogadásából szükségszerűen következett, hogy elvetették az osztályharc gondolatát, még ha jelszóként megtartották is. Felülkerekedett ezzel a történelmi blokk kulturális hegemoniájának Gramsci-féle gondolata. A forradalmi mozgalmaknak ezek a csoportosulásai egymás versenytársaivá váltak, és kizárólag választási céllal vagy a parlamenti politikán belül hoztak létre alkalmi koalíciókat vagy szövetségeket a hatalom tényezőivel, ami összezavarta bázisaikat, és mindenekelőtt szimpatizánsaikat, akik szórványos támogatást jelentettek terveikhez. Ilyen körülmények között nagy valószínűséggel az történt volna, hogy a baloldalnak ezek a szervezetei egymással versengtek volna az 1998-as választásokon, és hasonló sorsra jutottak volna, mint az úgynevezett centripártok: letűntek volna a venezuelai politikai színtérről, és ettől kezdve két pólus maradt volna, egyik oldalon a „chávizmus”, a másikon pedig az Enrique Salas Römer vezette pénzolgarchia.

Politikai szervezetként való kitartásuk a nemzeti életben betöltött főszereplői jelenlétükkel kétségtelenül hozzájárult ahhoz, hogy elnökjelöltnek Hugo Chávez Frías parancsnokot választották, aki a BFM200 előőrsének vezetőjeként lépett a nyilvánosság elé. Egy választásra készülődő politikai szervezet bázisán jött létre Chávez vezetésével az Ötödik Köztársaság Mozgalom (ÖKM), amely a parlamenti választási folyamatban az országban jelen lévő legfőbb szervezett politikai szereplővé válik majd. A strukturális szegénységet alkotó szektorok csatlakoztak a mozgalomhoz, és ők alkották ennek a politikai szervezetnek a választási erejét. Gyakorlatilag ez a politikai szervezet erőszakolta ki a Hazafias Pólusként ismert formáció megalakulását. A Hazafias Pólus nemcsak a hazafias orientációjú erőket egyesítette, beleértve a kispolgárságnak a neoliberais konzervatív blokkal szemben létesített mozgalmait. Mindez nem az említett szervezetek felső vezetésének döntésére történt.

Tagságuk nyomására alakult ki a helyzet. így egyesültek a nemzeti proletariátus bizonytalan szektorait megosztó, szétszórt forradalmi erők. A nemzet kiváltságokkal nem rendelkező osztályai és rétegei állammá lettek, miután 1998 decemberében megnyerték a választásokat, ahogyan azt megelőzően, Juan Vicente Gómez rezsimje alatt, a kőolaj-kitermelés megkezdésével, a Venezuelában történt átalakulás után a burzsoázia tette.

A forradalmi front és az átmenet hatékonysága

A baloldali politikai pártok bázisai és az ÖKM által szervezett, kirekesztett társadalmi szektorok az államfő szinte személyes vezetése alatt alkották közvetlenül a forradalmi frontot. Közvetítőkké váltak a folyamat vezetője és a tömegek között. A vezető útját nyilvánvalóan kijelölte a köztársasági elnöki funkció gyakorlása, a hatalma tudatára ébredő tömeg pedig a létrejött átmeneti rendszer támogatói bázisát alkotta. Ez a rend a permanens forradalom jegyében gyorsuló ütemben megszilárdult.

A mi esetünkben a permanens forradalom fogalmát a permanensen és folyamatosan, valamint a társadalom kormánya számára alkalmilag létrehozott bármely más hatalommal szemben túlsúllyal cselekvő „alkotmányozó hatalom” elsőbbségének eszméje tartotta fenn. Az egész átmeneti időszak alatt ténylegesen fennmaradt – a kapitalizmus megszilárdulásának időszakát átugorva, kihasználva a modem enklávék és a lakosság nagy részét kitevő, a hagyományos vagy létfenntartó gazdaságban tevékenykedők között gerjesztett feszültségeket – a járadékos társadalom fejlettebbé alakításának lehetősége. Ilyen feltételek mellett az átmeneti rendszer dinamikáját egyrészt a háttérbe szorított hatalmi blokk reakciója alakította, másrészt – alapvetően a lélektani hadviselésen keresztül kialakult stratégiai viszonyként – a forradalmi front – az elővéddé egyesült tömeg – tevékenysége. Ebben a viszonyban a magánkézben lévő tömegkommunikáció közvetlen ellenséggé változott, és az erődemonstrációk az utcák ellenőrzésétől kezdve a társadalmi mozgósításokon keresztül, a katonai puccsal együtt konkrét gyakorlati módon valósultak meg.

A belső tevékenység felgyorsult, miután az Egyesült Államok a 2001. szeptember 11-i események után meghirdette az úgynevezett „terrorizmus elleni harcot”. Ez a tevékenység olyan küzdelem, amely szembeáll a nagyhatalmi törekvésekkel, és többpólusú rendszert kíván kialakítani. Ezek az események módosították a szembenállásnak köszönhetően aktivizálódó venezuelai belső feszültségeket. A konfliktus fő színterét az úgynevezett „ingatagság ívének” országai alkotják: a dél-amerikai Andok-vidékétől kezdve Észak-Afrika, a Közel-Kelet, a Fülöp-szigetek és Indonézia, továbbá az „új Európa” elszegényedett övezetei (Románia, Lengyelország és Bulgária).

Senki sem tagadhatja jelenleg, hogy ez a politikai front 1998-tól 2006-ig a különböző választási folyamatok során – beleértve a 2003-as újraválasztó népszavazást és az államcsínyel és a 2002-es olajipari szabotázzsal szembeni rendszervédelmi tevékenységeket – hatalmas társadalmi mozgósítások vezetésével és igazgatásával bizonyította be hatékonyságát. Tevékenysége azonban nem volt ugyanilyen hatékony, amikor azon fáradozott, hogy kialakítsa a szocializmusba való átmenethez szükséges struktúrákat és felépítményi elemeket. Kiderült, hogy az „élcsapat” nem szervez és nem hoz létre tulajdont, csak azt osztotta szét, amit a hivatalos rendszer elkülönített a nép számára. A missziók (társadalmi programok) informális rendszere volt az, amelyik lehetőséget és újféle identitást teremtett a kiváltsággal nem rendelkező venezuelai lakosság részére. Friss szervezet volt ez, amely számot vetett egy jelenséggel, melyre a pártok és a szakszervezetek nem tudtak kellő figyelmet fordítani: a rendszerből kirekesztettekről van szó. Ebből a rétegből emelkedett ki az új vezetés is, amelyik tömeget tudott maga mögé állítani, és ma ez a tömeg alkotja a rendszer kemény támogatói bázisát. És ez a jelenlegi venezuelai forradalmi mozgalom hatalmának társadalmi alapja.

Venezuela Egyesült Szocialista Pártja mint a forradalom politikai eszköze

A rendszert állandó lélektani, gazdasági és katonai nyomás alatt tartja a globalizált burzsoázia, szövetségben a kolumbiai oligarchiával és a belső „ötödik hadoszloppal”. (Ez utóbbit a nemzeti nagyburzsoázia és a középosztályok alkotják, amelyek hagyományosan függenek a fejlett tőkés országoktól, manapság pedig közvetlenül az Egyesült Államoktól.) Ilyen helyzetben a politikai rendszer szilárdsága nyilvánvalóan azon múlik, hogy mennyire hatékony a forradalmi kormány politikája.

Ahogy Simón Rodríguez megjegyzi egy már idézett bekezdésében, „az egyszerű ember nem szereti a feltevéseket, mert nem tudja, mivel helyettesítheti be azokat...” – őt a tények érdeklik.

Ezért kedvez a reakciónak az, amikor nem tudjuk hatékonyan teljesíteni a programokat. Ez a tehetetlenség sok esetben nyilvánvaló. Sok tekintetben kétségkívül a konzervatív erők számlájára kell írni, hogy forrásokat kellett elvonnunk tevékenységük semlegesítésére. Hasonlóképpen az államigazgatásba beszivárgott bürokráciának tulajdonítható, hogy bűnös szabotázs vagy vétkes hozzá nem értése miatt elmaradt a tervek végrehajtása. De az élcsapatot is jelentős felelősség terheli a zűrzavar miatt, hogy nincs olyan szervezete, amelyik tevékenységének kohéziót biztosítana. Olyan rendre van szükség, amelyik a reivindikatív társadalmi mozgalmat az alapnak és a felépítménynek a szocialista forradalom igényelte átalakításait ösztönözni képes politikai erővé alakítja.

A folyamatot semmiképpen sem valósíthatná meg a kis pártok sokasága; a szak-szervezetek, szakmai testületek, érdekcsoportok és felelős személyiségek, tehát az elővéd különböző elemei, valamennyien vetélkednek egymással, keresik a befolyásolás társadalmi lehetőségeit, hogy kielégítsék saját érdekeiket, egyebek közt közt úgy, hogy közfunkcióikkal visszaélve jogtalan anyagi előnyöket szereznek. Mindez olyan politikai pártot követel, amely lehetővé teszi a szocialista terv végrehajtását, és biztosítja a szervezett nép ellenőrzési jogát a társadalmi élet minden területén.

A szocializmus és a párt

A szocializmus ebben az értelemben nem az emberi nem fizikai és különösen biológiai szempontú evolúciójának egy meghatározott időszaka a Földön. Nincs teleologikus jellege, ami a „történelem céljává” vagy a tökéletes társadalom – a kommunizmus – eléréséhez vezető átmenet egyik szakaszává változtatná – ahogy az a neoliberális felfogással történt –, s aminek minden körülmények között azonos dogmatikus jelentése volna. Valami olyan, amit ha politikai terminusra fordítanának le, az emberi lények közötti állandó konfrontációnak neveznék, ahogyan azt a „vadkapitalizmus” felvázolja a „végtelen háború” sémájával. Nem is „megmentő ideológia”, ahogy a gazdasági liberalizmussal egyetértő polgári szocializmus megfogalmazta, azt a hamis reményt keltve, mintha politikai reformokkal fokozatosan megvalósítható volna a társadalmi humanizáció.

Ez a társadalmakra elidegenítő hatást gyakorolt, az emberi előrehaladást gátló konformista attitűdhez vezetett, és olyan demagógiát alakított ki, amely végletesen eltorzítja

a demokrácia eszméjét – azt az eszmét, amely az élet megőrzésére irányuló szándék-
etika legracionálisabb értéke. Ahogyan mi, venezuelaiak csaknem egy évszázadon
keresztül megfigyeltük, a gondolkodásnak ez a formája csupán a köztársaságunkban
együtt élő osztályok és társadalmi rétegek közötti szélsőséges egyenlőtlenséghez
vezetett. A szocializmus az emberi viselkedés tudományának területén kialakított
elmélet arról, hogy egy meghatározatlan anyagi valóságban mi a lehetősége egy olyan
rugalmas társadalmi rend létrehozásának, amely képes alkalmazkodni a fizikai világban
és az emberi kultúrában bekövetkező változásokhoz. Ez a kultúra a szocialista rend
alkotóképességének eredménye – azé a képességé, amely eszközöket talál fel, hogy
megkönnyítse az emberi létet meg az emberi nem megőrzését. Ez egyike azoknak a
fizikai vagy metafizikai természetű képességeknek, amelyek az emberi akarattól és egy
tanulási folyamattól függenek. A párt tehát akaratformáló iskola, és ez az akarat
lehetővé teszi az emberek számára, hogy felépítsék és megvédelmezzék a
szocializmust.

A párt nem termeli újra a politikai szervezetek napjainkig jellemző vonásait. Nem
egy ideológia kifejlődése, és nem egy társadalmi osztály vagy bármely más emberi
egyesületi forma érdekeit képviseli, amely önmagáért való céllá válik. A liberális
képviselési demokrácia keretén belül ez volt a pártok felfogása. A párt arra szolgál,
hogy egyesítse a szabad embereket, akik önállóan, demokratikusan kívánnak részt
venni hatalmuk gyakorlásában, hogy természeti környezetükkel harmóniában valósítsák
meg önmagukat az embertársaikkal való békés együttélést lehetővé tevő közpolitikák
alakításában. Más szóval: a szocializmus etikai keretén belül.

A politikai szervezetnek ily módon történő felfogása lényegében pluralista, hiszen
még ha megvan is az alapegyezés az értékekről és a célról, ami felé tartanak, ismerik
az emberi lények közötti természeti különbségeket. Olyan társadalmi rend ez, amely
elismeri mind az egyének, mind a konkrét csoportok közötti érdekellentéteket, hiszen
ezek a szociális és természeti környezet különbözőségeiből adódnak.

Ebben az értelemben a tolerancia a szocialista gondolkodásmód egyik alapértéke,
gyakorlati érvényesülése meghatározza a párttagok magatartását és a külső környezettel
szembeni attitűdjüket. A különbözőségek megoldására a párbeszédet és a vitát ismeri el
érvényesnek, és határozottan elutasítja a hatalom megnyilvánulásaként történő, a
politikai viszonyokat néhány stratégiai természetű viszonyban átalakító személyes vagy
csoportos kizárást. Persze felhívja a figyelmet az egyénben és a társadalmi
csoportokban jelentkező kultúra-természet ellentmondás létezésére. A párt éppen úgy
eszköze a lényegében békés politikai cselekvésnek, mint az erőszakos jellegű
stratégiának. Ami ez utóbbit illeti, agresszív cselekedetek létrehozójává válhat, konfliktusok
színterévé, melyekben összeütközésekre kerül sor napjainkban nemzeti és
nemzetközi méretekben, szocialisták és konzervatívok között, avagy maguk közt a
szocialisták között is. Ily módon a párt idegrendszert alkot, aktivizálja az államot a nép
szuverenitásának védelmére.

A társadalmi „szinapszis” mint Venezuela Egyesült Szocialista Pártjának (VESZP) alapvető funkciója

A politikai szervezet úgy működik, mint a különleges egyesüléseket megkönnyítő „szinapszisokat” kiprovokáló neurotranszmitter, amely az idegrendszerben jeleket továbbít egyik neurontól a másikhoz, és az idegrendszerből kiindulva összekapcsolja a

neuronokat a nem idegi sejtekkel, például az izomsejtekkel vagy a mirigysejtekkel, hogy egyéni építő- vagy védekezőakciókat provokáljanak. A neuronok között a szinapszis felel az egyéni tudat kialakulásáért. Ez a fogalom – a szinapszisé – görög szavak kombinációjából származik: *sin* azt jelenti „egyesültek” és a *haptenia* úgy fordítható le: „határozottan”. Ha e fogalmat összefüggésbe hozzuk a párttal, lényege úgy fogalmazható meg, hogy olyan eszköz, amely a közös tudaton belül a tagjai közötti egységre törekszik, és arra, hogy más és más társadalmi és politikai formákban a környezetében mindenki valósítsa meg a résztvevőkkel az államon belül a társadalomtest egységét.

Ezzel a képpel váltjuk fel a már ismert, mechanikán alapuló metaforát, amely ezt az „élcsapatának tekintett politikai szervezetet afféle áttételszíjként fogja fel, amely a már felvilágosult együttes ismereteit és döntéseit átadja a félretájékoztatót, öntudatlan proletariátusnak, és általában annak a vízfejű társadalomnak, melyben minden energia „az agyban” összpontosul, s az mozgatja a testrészeket a faj mindenható akarata szerint, saját érdekeinek megfelelően. Ez a jelenség – a 19. századi és a 20. század első részében lezajlott tudományos fejlődéssel, és a gazdaság terén elért haladással összhangban – akadályozta meg az emberiség felemelkedését általában, és specifikusan a szocializmus előretörését.

Az úgynevezett „létező szocializmus” szervezeti formáiban – legalább annyira, mint a polgári szocializmusban – az energia felhalmozását keresték, ahogyan ez ösztönösen a konzervatív erőkon belül is történik, nevezetesen az oligarchikussá vált vezetésben, amely önkényesen a népek leigázására használta a felhalmozott hatalmat. Ugyanez zajlott le a nemzetközi kapcsolatokban is. Megalkották tehát ezt a szélsőségesen hierarchizált rendet, amely a konkrét politikai közösségekben úgy fejeződik ki, hogy széles rétegeket szegénységgel és kirekesztéssel büntet.

A nemzetközi rendszerben ennek a képnek a megfelelője, lefordítva arra, ahogyan a birodalom hadvezérei maguk nevezik: az „ingatagság íve”. Kiterjedt terület, amely a dél-amerikai kontinens andoki régióinál kezdődik, átszeli Afrika északi és középső részét, onnan bejárja a Közel-Keletet, és eljut a Fülöp-szigetekig és Indonéziába. Ez a terület az, amelyet a „harmadik világnak” neveznek, és ahol a fejletlen feltételeknek alávetett népekkel együtt a legnagyobb ásványianyag-tartalékok találhatóak, főleg olaj- és gáztartalékok, a legnagyobb víztartó rétegek és itt a legnagyobb a biológiai sokféleség. Ebben a térségben helyezték el az előretolt katonai bázisokat, ahonnan megpróbálják visszatartani ezeket a közösségeknek, magának az emberi nemnek a felszabadító mozgalmait.

Ennek a metaforának a kibontásával jellemezhetjük a Venezuelai Egyesült Szocialista Párt összetartó erejét. A mikroelektronika területén végbement tudományos és technikai forradalom a végtelenségig fokozta az információ elérésének és szervezésének lehetőségeit a döntések meghozatalában, a kommunikációs csatornák megsokszorozásával megkönnyítette a társadalmi erők szervezését és irányítását, továbbá a termelőerők növelését jelentette. A társadalmi forradalom időszakán belüli forradalomról van szó. Ennek a robbanásszerű változásnak volt köszönhető, hogy jelentős politikai forradalmak valósultak meg, mint például az iráni iszlám forradalom és a mi bolívari forradalmunk.

Szinte megmagyarázhatatlanul omlott össze a globális kapitalizmus által támogatott monarchia, amelynek felhalmozott gazdasági és katonai eszközei összehasonlíthatatlanul nagyobbak voltak annál, mint ami az iráni proletár tömeg kezében volt.

Ugyanez volt a meglepő Venezuela esetében is, proletariátusunknak nemzeti méretű mozgósítása az El Caracazo néven ismert felkelés alatt. Az első esetben a mágneses szalagokkal működő „kazetták” és az elemes hordozható lejátsszók voltak a

kollektív tudatot formáló eszközök, melyek lehetővé tették az Irán politikai rezsimjét átalakító tevékenységek koordinálását, miközben a mi esetünkben a tömegkommunikációs eszközök és a mobiltelefon játszottak fontos szerepet abban a népfelkelésben, amely utat nyitott a mostani forradalomnak.

Ugyanilyen megdöbbenőek voltak a bolygóra kiterjedő, a nemzetek feletti és a pacifista jellegű különleges szervezetek ellenőrzése által végzett mozgósítások a nemzetközi piac uralmára vágyó monopol- és a transznacionális vállalatok szándékaival szemben, az imperializmus háborús terrorizmusa ellen, amikor az ellenőrizni próbálta a már említett „ingatagság íve” területeit. A párt működésébe szisztematikusan be kell vezetni az úgynevezett ismereti hálók gyakorlatát: tagjait be kell vezetni a nyilvános „infoközpontok” használatába, utóbbiakat létesíteni kell, és több alternatív kommunikációs eszközre van szükség.

Így jön majd létre a szinapszis, amely lehetővé teszi a szocialista elővéd egységét és erejét, valamint a venezuelai államba tagolt társadalomtest kohézióját. Így a párt megtalálja helyét az összeütközések színterein, a népek társadalmi életében és a köztük ma jelen levő dialektikus viszonyokon belül, vagyis a közvélemény területén. Alakot ölt, ami a radikális angolok pusztá megérzése volt, akik a 17. században utat nyitottak a forradalmi ellenvallásnak, a nyomtatott sajtót használva arra, hogy megnyerjék maguknak a közvéleményt. Ez a gyakorlat lehetőséget ad arra, hogy a közvetlen részvételi demokrácia anyagivá váljon, a párt működésében legalább annyira, mint a politikai közösség életében, valósággá változtatva, ami mostanáig pusztán körülírhatatlan absztrakció volt, amit úgy hívnak, hogy „21. századi szocializmus”.

A párt mint a venezuelai forradalmi tömeg szervezésének eszköze

A párt alakot ölt, de nem a polgári szocializmus által szervezett tömegpártokét, célja az, hogy a politikai és stratégiai cselekvés érdekében hatékony elővédet szervezzen a nemzeti proletariátus egy részéből. De sok ember nem szükségszerűen tömeg, csak szükségleteik tudatában lévő és vágyakkal rendelkező emberek nagyszámú tömörülése, akik sokkal inkább hallgatóságos megegyezéssel – a közös célokat azonosító lélektani mechanizmus segítségével – csoportosulnak, mintsem egy felvilágosult vezetés hatására. Vitathatatlan, hogy a társadalmi elővéd, amely lehetővé tette a venezuelai forradalmat, szinte spontán állampolgári egyesülés által jött létre, olyanokból, akik tudatában voltak szegénységüknek és embertelen életkörülményeiknek. Nem szuggereálható és hiszékeny, ösztönös viselkedésű sereg volt, amely irracionális spontaneitással bír, és tömegre jellemző erőszakos megnyilvánulásra meg állati vadságra képes.

Tömeg a közösségünk középrétegét alkotó kispolgári tömeg volt, és hamar kimerítette minden erejét. Olyan helyzet állt elő, amelyben a nemzetközivé lett burzsoázia által kimondott gyanú *ipso facto* vitathatatlan tényévé változott; az ellenszenv elve pillanatokon belül vad gyűlöletbe csap át. És tömegeket csábított el a polgári szocializmus demagógiája, akik beléptek a polgári pártokba és civil szervezeteikbe, s akarat nélküli automatákká váltak. Viszont nem volt fanatizmus, sem gyűlölet, sem feltétel nélküliség az élcsapat viselkedésében. Sikereiket inkább rábeszélő és lebeszélő módszereikkel érték el az uralkodó burzsoázia által kikényszerített szabályok keretei között, nem fizikai és lélektani agresszióval.

Ebből következik, hogy viszonylag alacsony árat fizetett győzelméért, és lényeg-

gében nyereséget könyvelhetett el, miközben ellenségei nagy veszteségeket szenvedtek el nemcsak a belső szinten, hanem a nemzetközön is. Alapgondolatunk az, hogy igazi tömegszervezet létesüljön, amely felkészült kádereket képez a politikai-stratégiai cselekvés számára, nem pedig a fordítottja, mint a korábbi gyakorlatban történt, amikor úgy kezelték a proletariátust és a társadalom középrétegeit, mint a röghöz kötött jobbagyokat. A párt mint a szocialista program végrehajtásának eszköze

A párt térben vagy funkcionálisan elszigetelt kis akciócsoportok körül alakult, amelyekben ténylegesen megvalósítható a demokrácia eszméjén belül a politikai tevékenységhez alapvetően hozzátartozó párbeszéd és vita, és végrehajthatók a konzervatív reakció erőszakos tevékenységének visszaverésére hivatott stratégiai tevékenységek, a „decentralizált harcmező” gondolatának jegyében. Ezek az egységek – a katonai nyelvből átvett „zászlóalj” nevet kapták. Az ilyen típusú alakulat a politikai tevékenység által megkívánt taktikai akciókat hajt végre. Szocialista köröket hoznak létre, közvetlenül választják szövívőiket, és akciósorozatokon keresztül valósítják meg időben és térben mélyebb tevékenységeiket. A szövívők fizikai vagy virtuális gyűlésen – ismeretségi hálóikon keresztül – megválasztják küldötteiket a szervezet vezetésébe, amely állami és nemzetközi összefüggésben politikai és stratégiai tevékenységét irányítja.

Ugyanez a mechanizmusa a kormányintézményekbe és a venezuelai közhatalmat szervező különböző szintű szervekbe történő képviselőválasztásnak. Olyan mechanizmusról van szó, ahol a vezetésre az eredmények adnak erkölcsi jogot és legitimitást, nem pedig pusztán a származás vagy a demokrácia képviselői formája, amely a felső vezetést jellemezte a polgári szocializmus idején, mely az utóbbi ötven évben a venezuelai politikai rendszert meghatározta. Ez esetben a hatalom az igazságosság által megszerzett tekintélyből származik. Ezt az értéket olyan politikai akcióval vagy gyakorlattal lehet megszerezni, amely összhangban van a venezuelai nép legfőbb értékeivel. Ebben a helyzetben a párt társadalmi számvevővé is válik azért, hogy az emberek érezzék: kormányuk és vezető tagjai igazságosak vagy igazságtalanok, törvényesen járnak el vagy törvénytelenül, nemcsak aszerint, ahogyan politikai pozíciójukhoz jutottak, hanem alapvetően aszerint, amit cselekszenek.

Összefoglalva a párt a szocialista program megvalósítójaként reményre jogosít, a haladás biztosítója a venezuelai állampolgárok részére. Ezzel a mechanizmussal járul hozzá népünk ahhoz, hogy optimalizálja a béke lehetőségeit az egész emberiség számára. A venezuelai burzsoázia a proletariátus erőszakos cselekvésétől való félelmében oly lassan és gyáván lépett a színre a szövetségi háború idején, a 19. század közepe táján, hogy a proletariátus 1999-es győzelme után hamar elvesztette magabiztosságát, és kapitulált; minden reményét külföldi osztályos társaiba vetette, akik azonban alaposan belebonyolódtak periférikus háborúikba a Közel-Keleten és Közép-Ázsiában. A venezuelai burzsoázia tekintélyét igencsak megtépázta a Kolumbia Terv alkalmazása során elszenvedett veresége, és az a tény, hogy sikertelenül próbálta érvényesíteni az ALCA-ban kifejezett uralmi politikáját.

ISBN 978-963-06-8375-3

Felelős kiadó a Venezuelai Bolívari Köztársaság Nagykövetsége

Felelős szerkesztő Simor András

2009 Vasas-Köz Kft. Nyomda
Felelős vezető Badó Géza

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság
